

МАСЪУЛИЯТНИ ҲИС ЭТИШ ЗАРУР

Лоқайдлик шу даражага
етганки, шу йилнинг 1
апрелигача департаментнинг
вилоят ҳудудий бўлимига
келиб тушган 3337 та ижро
ҳужжати ҳаракатсиз қолди-
рилган.

4-бет

УМР ҒАНИМАТ...

Икки мудҳиш жиноят, икки
аянчли қисмат... Бири эрининг,
бири хотинининг қотили бўлиб
гулдек умрларини ҳазон қилди-
лар. Айниқса, ўртада сарсон
болаларнинг тақдири таш-
вишлантиради кишини.

6-бет

КИМ ҒОЛИБ БЎЛАДИ?

Август ойининг охирида Жон
Керри рақибига нисбатан анча
устунликка эга эди, бироқ
ҳозирга келиб расмий кўрсат-
кичларга қараганда Жорж
Буш Керрига нисбатан кўпроқ
тарафдорларга эгадир.

7-бет

ЯНГИЛИК ЯХШИ, АММО...

Эркинлик дея хоҳлаган ишмизни
қилсак, хоҳлаган кийимимизни кий-
сак (ёки баъзиларга ўхшаб ярим
яланғоч ҳолда юрсак), эртанги
кунимиз қандай бўлади?...

8-бет

Mustaqillik huquq demakdir

HUQUQ

41

(356)

YURIDIK GAZETA

Gazeta 1997-yil 27-avgustdan chiqa boshlagan.

WWW.HUQUQ.UZ. E-mail: Info@huquq.uz

Oktabr

D.	4	11	18	25	
S.	5	12	19	26	
Ch.	6	13	20	27	
P.	7	14	21	28	
J.	1	8	15	22	29
Sh.	2	9	16	23	30
Y.	3	10	17	24	31

2004

Шабнам шовулайди боғлар қўйида,
Салқин туман ичра бўзарар тоғлар,
Қуёшнинг эринчоқ ёғдуларида
Нафис ялтирайди барси ҳазонлар...
Абдулла ОРИПОВ

ХАВАР

МАЪРИФАТ СОАТЛАРИ

БУГҲН ҳар ким маънавияти-
миз тарихини чуқур билиш
имкониятига эга. Кишилар
онгида ислом динига муноса-
бат тубдан ўзгарди. Диний
кадриятларимиз тикланди.
«Қуръони карим», имом
Бухорий, имом ат-Термизий-
нинг ҳадис китоблари илк
мартга ўзбек тилига таржима
қилинди. Республика Бош
прокуратурасида бўлиб ўтган
маърифат соатида ислом
дини тарихи, ислом ҳуқуқи
назарияси, тарихий воқеалар
тўғрисида сўз борди. Тошкент
Ислом университети профес-
сори Абдулҳаким Шаръий
Жузъоний йиғилганларга
пайғамбарлар, сўфий шайх-
лар ва уларнинг фаолияти,
тариқати ҳақида гапириб
берди.

РЕСПУБЛИКА Бош прокурату-
раси Қонунчиликни мустах-
камлаш муаммолари ва
прокурор-тергов ходимлари
малакасини ошириш маркази-
да Қорақалпоғистон, Тошкент
шаҳри, вилоятлар ва уларга
тенглаштирилган прокурату-
раларнинг, шунингдек туман
ва шаҳар прокуратуралари-
нинг терговчилари иштироки-
да икки ҳафталик ўқув
машғулотлари бошланди.
Терговчилар унда иқтисодий
жиноятлари тергов қилиш
тактикаси ва методикаси,
дастлабки терговни амалга
ошириш хусусиятлари ҳақида
билимларини оширадilar.

SAYLOVLAR OLDIDAN

ИККИ ПАЛАТАЛИ ПАРЛАМЕНТ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Курраи заминда инсон пайдо бўлгандан буён ўтган минг
йиллар мобайнида одатга айланган энг муҳим ҳодисалар-
дан бири, шубҳасиз, одамзотнинг қонун асосида яшаш ва
ишлашга ўрганганидир. Бугун жаҳоннинг деярли барча
мамлакатларида қонун кундалик турмушнинг асосий
мезонига айланган.

Эркин демократик жамият қуриш истаги билан яшаётган
халқлар яратилаётган ҳар бир қонуннинг адолатли, халқ-
чил, содда ва тушунарли, инсоннинг ҳуқуқ ва манфаатла-
рини янада чуқурроқ ҳимоя қила оладиган бўлишига
эришишга интилади.

Бунинг учун президентимиз Ислом Каримов айтганидек, албатта, қонунчи-
лик жараёнини, аввало қонун қабул қилувчи орган фаолиятини янада такомил-
лаштириш тақозо этилади. Мамлакатимизда олий давлат вакиллик органи
ҳисобланадиган ва қонун чиқарувчи ҳокимиятнинг амалга оширадиган Олий
Мажлисининг келгусида икки палатали тизимга ўтиши ҳам шу мақсадга
йўналтирилган.

2002 йилнинг 27 январида ўтказилган референдум ва у асосида қабул
қилинган «Референдум ақуллаари ҳамда давлат ҳокимияти ташкил этилиши-
нинг асосий принциплари тўғрисида»-ги, «Ўзбекистон Республикаси Олий
Мажлисининг сенати тўғрисида»-ги, «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажли-
сининг қонунчилик палатаси тўғрисида»-ги конституциявий қонунлар икки
палатали парламент тизимига ўтиш учун зарур ҳуқуқий асосни яратди.

Ўзбекистон конституциясига тегишли ўзгаришлар киритилди, сайлов
тўғрисидаги қонунларимиз такомиллаштирилди.

Ҳўш, икки палатали парламент тизимига ўтишнинг моҳияти нимада? У
қандай шаклантирилиши? Қандай ваколатларга эга бўлади ва қандай тузил-
малардан таркиб топади?

БИР ПАЛАТАЛИ ПАРЛАМЕНТ АФЗАЛИМИ ЭКИ ИККИ ПАЛАТАЛИ?

Бир палатали парламентлар одатда ҳудуди, аҳолисининг сони камроқ
бўлган давлатларда, икки палатали парламентлар эса, аксинча, ҳудуди
каттароқ ва аҳолисининг сони кўпроқ бўлган давлатларда фаолият кўрсатади.

Бир палатали парламент тизимининг ўзига хос икбий хилофати, биринчи-
дан, унинг соддалиги ва шаклланишининг осонлигида бўлса, иккинчидан,
қонунларнинг тезроқ қабул қилинишида кўринади. Лекин икки палатали
парламентнинг афзалликлари кўпроқ. Чунки икки палатали парламент тизи-
мида мувозанатни сақловчи иккинчи палата мавжуд, аҳолининг турли қатлам-
лари ва мамлакатнинг бир-бирини тийиб туриши, парламент ва бошқа
ҳокимият тармоқлари орасида ўзаро мувозанатнинг вужудга келиши жамия-
тда сиёсий барқарорликнинг асоси бўлиб хизмат қилади. Шу билан бирга
сиёсий партияларнинг аҳамияти ортиб, қонунчилик соҳасидаги иштироки
фаоллашади, фикрлар жилма-хиллигига янада кенгроқ шароит яратилади.

Қолаверса, палаталарнинг бир-бирини тийиб туриши, парламент ва бошқа
ҳокимият тармоқлари орасида ўзаро мувозанатнинг вужудга келиши жамия-
тда сиёсий барқарорликнинг асоси бўлиб хизмат қилади. Шу билан бирга
сиёсий партияларнинг аҳамияти ортиб, қонунчилик соҳасидаги иштироки
фаоллашади, фикрлар жилма-хиллигига янада кенгроқ шароит яратилади.

Икки палатали парламентнинг вужудга келиши қонун чиқарувчи ҳокимият
ролининг ошишига ва парламентнинг қабул қилинган қонунлар ижроси
устидан назорати кучайишига, натижада эса, қонунларнинг яхшироқ ижро
этилишига олиб келади. Шу сабабли ҳам жаҳондаги тараққиётпарвар мамла-
катлар ўз миллий парламентларини икки палатали тизимга ўтказиш учун
интилоқдалар.

(Давоми 2-бетда).

(Давоми 2-бетда).

NAZORAT

ҚОНУНГА ЗИД ҚАРОРЛАР

Ҳуқуқий демократик давлат ва эр-
кин фуқаролик жамиятининг асосий
белгиси қонун устуворлиги экан, бу-
гун биз фикр юритадиган мавзу бўйича
юзага келган ахвол қалбда бироз
огриқ уйғотади. Давлат бошқарув
ҳокимиятининг жойлардаги маҳал-
лий органлари томонидан қабул қили-
наётган қарор ва фармойишларнинг
конституция ва амалдаги қонунларга
қанчалик мос эканлиги газетхонлар
учун қизиқарлидир.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, де-
ярли барча туман ва шаҳар ҳокимла-
ри қарор ва фармойишлар чиқаришда
«Маҳаллий давлат ҳокимияти тўри-
сида»-ги қонунда белгиланган вако-
латлардан четта чиқиб, ҳўжалик юри-

тувчи субъектларнинг мулкий ҳуқуқла-
рини поймол қилиб, қатор қонунбузи-
лиш ҳолатларига йўл қўйиб келишган.
Рақамларга мувожаат қилсак, қуйи-
даги манзаранинг гувоҳи бўламиз:
2003 йилда ва 2004 йилнинг ўтган 8
ойи мобайнида Сурхондарё вилоят
ҳокимлиги, туман-шаҳар ҳокимлик-
лари томонидан жами 21.181 та қарор
ва фармойиш қабул қилинган. Шу
даврда Термиз шаҳар ҳокимининг 38
та, Қизилқум туман ҳокимининг 22 та,
Ангор туман ҳокимининг 21 та, Денов
туман ҳокимининг 20 та қарор ва
фармойиш қонунга зидлиги сабаб-
ли прокурор протестига асосан бекор
қилинган. Бошқа туманларда ҳам бу
рақам 7 тадан 19 тагачани ташкил

этади. Қабул қилинган қарор ва фар-
мойишларнинг умумий сони олдида
бу рақамлар кичик бўлиб кўринса-да,
давлат ҳокимияти органи томонидан
битта ноқонуний қарор чиқарилиши
ҳам кўп деб ҳисобланмоғи керак
эмасми?!

Жумладан, Ангор туман ҳокими
2004 йил 17 апрелда «Бойқулбобо»
фермер ҳўжалигига қарашли 27 гек-
тар ер майдонини туман ҳокимлиги
захира ер фондида ўтказиш ҳақида
361-қарорни қабул қилган ва бу бил-
лан «Фермер ҳўжалиги тўғрисида»-ги
қонун ҳамда Фуқаролик кодексининг
53-моддаси талабларини қўпол ра-
вишда бузган.

(Давоми. Бошланғич 1-бетда).

ПАРЛАМЕНТ ҚАНДАЙ ШАКЛЛАНТИРИЛАДИ?

Парламентни шакллантиришнинг қатор усуллари мавжуд бўлиб, улар орасида энг кенг тарқалгани — парламентнинг умумхалқ сайлови асосида шакллантирилишидир.

Агар парламент икки палатадан иборат бўлса, одатда, унинг қуйи палатаси аъзолари бевосита фуқаролар томонидан сайланади. Юқори палатаси эса турли йўллар билан, хусусан, умрбод ёки муайян муддатга тайинлов асосида, ворислик натижасида, қуйи палата аъзолари орасидан сайлов ўтказиш йўли билан, турли ижтимоий табақа аъзоларига муайян ўринлар ажратиш орқали, маъмурий-худудий мансублик асосида шакллантирилиши мумкин.

Масалан, икки палатали парламентга эга бўлган Францияда қуйи палата аъзолари бевосита ушбу

ган «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов тўғрисида»-ги қонунда мамлакатимиз парламентини шакллантириш йўллари аниқ ифода қилинган.

Ушбу қонунга кўра, Олий Мажлисининг қуйи палатаси — қонунчилик палатаси аъзолари, яъни депутатлар республика фуқаролари томонидан, юқори палата — сенат аъзоларининг, яъни сенаторларнинг асосий таркиби эса Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридан тенг миқдорда — олти кишидан сайланади. Сенатга хос Қорақалпоғистон Жўқорғи кенгеси, вилоят, туман ва шаҳарлар давлат ҳокимияти вакиллик органлари депутатларининг тегишли қўшма мажлисларида мазкур депутатлар орасидан яширин овоз бериш йўли билан сайланади. Сенатнинг ўн олти нафар аъзоси эса мамлакат президенти томонидан тайинланади.

Демак, қуйи палата депутатлари

сияси ҳолис орган эканлигининг яна бир исботи шундаки, у Олий Мажлис томонидан қандайдир беш нафар аъзодан иборат таркибда тузилади, комиссия аъзоллигига номзодларни Қорақалпоғистон Жўқорғи кенгеси, халқ депутатларининг вилоят ва Тошкент шаҳар кенгаши тавсия этади. Бундан кўриниб турибдики, Марказий сайлов комиссиясини алоҳида бир органнинг ўзи шакллантира олмайд. Бу каби омиллар, албатта, сайловларнинг адолатли ва ҳаққоний ўтишига хизмат қилади.

ПАРЛАМЕНТ ВАКОЛАТЛАРИ ВА УНИНГ ТАҚСИМЛАНИШИ

Ваколатлари бўйича дунёдаги парламентларни шартли равишда тўрт гуруҳга ажратиш мумкин. Булар мутлақ чекланмаган ваколатли, чекланган ваколатли, расман чекланмаган, лекин «қоғоздагина мавжуд» ваколатли ва декоратив ваколатли парламентлардир.

Франция парламенти мисол бўлади.

Расман чекланмаган, лекин «қоғоздагина мавжуд» ваколатли парламентлар асосан тоталитар тузумга асосланган мамлакатларга хос. Собиқ СССР Олий кенгаши айнан шундай парламент эди. СССР Олий кенгаши давлат ҳокимиятининг барча ваколатларига эга ҳисобланса-да, ваколатларидан мустақил равишда фойдалана олмади. Чунки СССР Олий кенгаши амалда Совет Иттифоқи коммунистик партиясининг кўригичи эди.

Декоратив ваколатли парламентлар, одатда, монархия режимида эга бўлган мамлакатларда бўлади. Бундай парламентларни, масалан, Форс кўрфазидида жойлашган айрим мамлакатларда кўриш мумкин. На расмий, на амалий ваколати бўлган бундай парламентнинг барча аъзолари давлат раҳбари томонидан тайинланади. Декоратив ваколатли парламентлар давлат ишларида

га, хусусан, сенат раиси ва унинг ўринбосарларини сайлаш; Конституциявий судни, Олий судни ва Олий ҳужалик судини сайлаш; мамлакат президентининг тайинлов тўғрисидаги бир қатор фармонларини тасдиқлаш ва шу каби бошқа ваколатлар киритилган. Қонунчилик палатасининг мутлақ ваколатлари қаторига палата спикери ва унинг ўринбосарларини сайлаш; палата депутатини дахлсизлик ҳуқуқидан маҳрум этиш тўғрисидаги масалаларни ҳал этиш; ўз фаолиятини ташкил этиш ва палатанинг ички тартиб-қоидалари билан боғлиқ масалалар юзасидан бошқа қарорларни қабул қилиш каби ваколатлар киритилди.

Мамлакатимиз парламенти конституция ва қонунларимизда белгиланмаган ваколатларга эга эмас. Айни шу жиҳатлари билан Ўзбекистон ва Франция парламентлари бир-бирига ўхшаб кетади.

Олий Мажлис палаталари ўз фаолиятини ташкил этишда ҳамда

ИККИ ПАЛАТАЛИ ПАРЛАМЕНТ

мамлакат фуқаролари томонидан сайланади, юқори палата эса маъмурий ҳудудлар (вилоятлар)нинг вакиллик органлари томонидан шакллантирилади. Бундай усул Голландияда ҳам қўлланилади.

Буёкбритания парламентининг қуйи палатаси (вакиллар палатаси) аъзолари бевосита фуқаролар томонидан сайланса, юқори палата (лордлар палатаси) таркибининг учдан икки қисми ворислик асосида шаклланади, қолган қисми эса киролича томонидан тайинланади.

Норвегия ва Исландияда парламентларнинг қуйи палатаси аъзолари халқ томонидан сайланади, юқори палатаси эса айнан қуйи палата аъзолари орасидан ушбу палата йиғилишида сайлов асосида шакллантирилади. Осие кўпчилигида жойлашган Қатар давлати парламентининг барча аъзолари давлат раҳбари томонидан тайинланади. Миср, Ҳиндистон ва Хитойда аҳолининг алоҳида синфлари (деҳқон, ишчи, ҳарбийлар) учун мамлакат парламентида муайян ўринлар ажратилган.

Ўзбекистон Олий Мажлисининг янги тизими муваффақиятли ўтиши ва икки палатали парламент сифатида самарали фаолият олиб бориши учун барча ҳуқуқий замин даярили тайёр бўлди дейиш мумкин. 2003 йил 28 августда янги тахрирда қабул қилин-

1

тўғридан-тўғри сиёсий партиялар ва ташаббускор гуруҳлар кўрсатган номзодлар орасидан сайланса, сенаторлар поғонали сайлов ва тайинлов асосида шакллантирилади. Бу миллий парламентимиз шакллантирилишининг ўзига хос муҳим жиҳати саналади.

Қонунга биноан маҳаллий давлат ҳокимияти органлари бундан бўён депутатликка номзод кўрсатиш ҳуқуқидан фойдаланмайдилар. Эндилда сайловчиларнинг ўзлари ва сиёсий партиялар Олий Мажлисининг қонунчилик палатасига бўлиб ўтадиган сайловларда янада фаол қатнашиш ва бу орқали давлат ва жамият бошқарувида кўпроқ иштирок этиш имконига эга бўлилар. Олий Мажлис депутатлигига номзод қилиб кўрсатилаётган шахс сайлов кунига қадар йигирма беш ёшга тулган, сўнгги беш йил давомида Ўзбекистонда мўқим яшаган бўлиши лозим.

Мамлакатимиз парламентига бўлиб ўтадиган сайловларни ташкил этиш, ўтказиш ва натижаларини сарҳисоб қилишда мамлакат Марказий сайлов комиссияси муҳим ўрин тутди. У мустақил орган ҳисобланади, ва ўз фаолиятида факат Ўзбекистон конституциясига, сайлов тўғрисидаги, референдум тўғрисидаги ҳамда бошқа тегишли қонунларга амал қилади.

Марказий сайлов комис-

2

Мутлақ чекланмаган ваколатли парламент давлатнинг бошқа органлари ваколатларига кирмайдиган ҳар қандай масала бўйича тегишли қарор қабул қила олади. Бундай парламентнинг бошқа давлат органларига нисбатан устуворлиги ҳам назарий, ҳам амалий жиҳатдан тан олинади. Чекланмаган ваколатли парламентлар парламент республикаларга хосдир. Бироқ баъзи масалаларда белгиланган тартибга амал қилишлари лозим бўлади. Масалан, улар қабул қилган қонунга давлат раҳбари томонидан вето, бошқачароқ айтганда тақиқ қўйиш мумкин. Қолаверса, ҳатто бундай ваколатли парламент ҳам белгиланган тартибда тарқатиб юборилиши мумкин. Шунингдек, парламент қабул қилган муайян ҳужжат Конституциявий суд томонидан конституцияга зид деб топилиши мумкин. Конституцияга зид деб топилган ҳужжат эса, табиийки, амалга қиритилмасданок ўз кучини йўқотди. Буёкбритания ва Италия парламентларини мутлақ чекланмаган ваколатли парламентлар қаторига киритиш мумкин.

Чекланган ваколатли парламентлар, одатда, президент бошқарувида эга давлатларда фаолият кўрсатади ва конституция ҳамда қонунларда белгиланган ваколатлардан ташқари бошқа ваколатга эга бўлмайди. Бунга

3

баъзи масалаларда тавсиялари белгиланган иштирок этадилар, холос.

Миллий парламентимиз фаолиятини самарали ва умумэтироф этилган халқроқ андозаларга мос ҳолда ташкил этиш мақсадида конституциявий қонунларда Олий Мажлис палаталарининг ваколатлари аниқ белгиланган берилган. Уларда Олий Мажлисининг юқори ва қуйи палаталарининг биргаликдаги ҳамда мутлақ ваколатлари доираси ифода этилган. Юқори палата — сенат ва қуйи палата — қонунчилик палатасининг биргаликдаги ваколатларига, жумладан, конституцияни қабул қилиш, унга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш; турли қонунлар қабул қилиш; ички ва ташқи сиёсатнинг асосий йўналишларини белгилаш; қонун чиқарувчи, ихроқ этувчи ва суд ҳокимияти органларининг ваколатларини белгилаш; бож, валюта ва кредит ишларини тартибга солиш; соқиларни жорий этиш; бир қатор маъмурий-худудий масалаларни ечиш; мукофот ва унвонларни таъсис этиш; Бош вазир номзодини тасдиқлаш каби ваколатлар кирди.

Палаталарнинг биргаликдаги ваколатларига кирадиган масалалар, қонда тартиқасида, аввал қонунчилик палатасида, сўнгра сенатда кўриб чиқилади.

Олий Мажлис сенатининг мутлақ ваколатлари қатори-

4

ўзларининг ички тартиб-қоидалари билан боғлиқ масалалар юзасидан қарор қабул қилишда тегишли палаталарнинг регламентлари тўғрисидаги қонунларга риоя этишлари лозим.

Хуллас, ваколатлар тақсими алоҳида ёндашилгани, яъни биргаликдаги ваколатлар, сенатнинг мутлақ ваколатлари ва қонунчилик палатасининг мутлақ ваколатлари аниқ белгилангани икки палата ишининг тўғри ва самарали олиб борилишига йўл очди.

ПАРЛАМЕНТ ТУЗИЛМАЛАРИ

Парламентнинг фаолияти уларда тузиладиган муайян органлар ишининг қай тартибда ташкил этилиши ва улар қандай ваколатларга эга бўлишига чамбарчас боғлиқ.

Олий Мажлисининг умумий бошқарувини таъминлаш ва фаолиятини самарали ташкил этиш мақсадида парламент палаталари раҳбарияти (сенатда — сенат раиси ва унинг ўринбосарлари, қонунчилик палатаси эса палата спикери ва унинг ўринбосарлари) сайланади. Сенат раиси ва унинг ўринбосарлари сенат аъзолари орасидан, қонунчилик палатаси спикери ва унинг ўринбосарлари эса қонунчилик палатаси депутатлари орасидан яширин овоз бериш орқали сайланади. Сенат раиси ва қонун-

5

(Давоми. Бошланғич 1-бетда).

Қайта ташкил этилаётган қишлоқ ҳўжалиги қорхоналари негизда фермер ҳўжаликлари тузиш ҳақида қарорлар қабул қилишда ҳам қонунбузарликларга йўл қўйилган. Масалан, Музработ туман ҳокимининг 2004 йил 14 январдаги И.Абдухалиловга фермер ҳўжалиги ташкил этиш учун ер ажратиш ҳақидаги 14-қарориди Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 5 январдаги «Қишлоқ ҳўжалиги қорхоналарини фермер ҳўжаликларига айлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»-ги қарори ҳамда «Қайта ташкил этилаётган қишлоқ ҳўжалиги қорхоналари негизда фермер ҳўжаликлари барпо этиш бўйича услубий тавсиялар»-да белгиланган талаблар жиддий тарзда бузилган.

Қонунда аниқ ёзиб қўйилган, тушуниб олиш учун махсус юридик билим талаб этилмайдиган кўрсатмалар борки, улар ҳам тақор-тақор бузилганиги кишини ахабланганди. Мана бу қонуний кўрсатмаларга эътибор қилинг: Ер кодексининг 24-моддаси 8-қисмида қишлоқ ҳўжалигига мўлжалланган ерлар 50 йилгача, бироқ 30 йилдан кам бўлмаган муддатга ва «Фермер ҳўжалиги тўғрисида»-ги қонуннинг 10-моддаси 1-қисмида фуқароларга фермер ҳўжалиги юритиш учун ер участкалари 50 йилгача, лекин 30 йилдан кам бўлмаган муддатга ижарага берилиши таъкидланган. Таассуфки, баъзи ҳокимлар қонун-

ҚОНУНГА ЭИД ҚАРОРЛАР

нинг шу оддий талабларини англаб олишлари қийин бўлган.

Олтинсўй туман ҳокимининг 2004 йил апрел-май ойларида чиқарган қарорлари-га биноан бир қанча фермер ҳўжаликлари-га ерлар умрбод ижарага берилган бўлса, айримларига 1 йил муддатгагина ижарага берилган.

Туман ҳокимлари фаолиятида юқориди-даги қонунбузилишларининг акс вазиятини ҳам кўриш мумкин. «Деҳқон ҳўжалиги тўғрисида»-ги қонунда ерларни муддатли ва ижарага бериш кўзда тутилмаган бўлса-да, Қизилқум туман ҳокимининг 2004 йил-даги қатор қарорларида ушбу талабларга зид равишда бир қанча фуқароларга деҳқон ҳўжалиги юритиш учун ерлар 50 йил муддатга ижарага берилган.

Мамлакатимизда тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришга ҳаракат қилинаётган бир паллада ҳокимлар ўзининг ваколатларидан четга чиқиб, ҳўжалик юритувчи субъектларнинг мулкий дахлсизлигини қафолатловчи қонунлар тала-

бини назар-писанд қилмай келмоқдалар. Яна Қизилқум туманидан мисол келтирамиз.

Мазкур туманнинг «Янги турмуш» маҳалласида 2,25 гектар майдонни эгаллаган болалар иншоотини қайта таъмирлаш ва қуриш учун «Бойчибор» хусусий фирмасы 12 та ширкат ва фермер ҳўжаликлари ҳисобидан 14 млн. сўм ҳомийлик маблағи ажратиш ҳақида шу йил 13 май кунини туман ҳокимининг 44-ф рақамли фармойиши чиқарилган. Табиийки, «Қишлоқ ҳўжалиги кооперативи (ширкат ҳўжалиги) тўғрисида»-ги, «Фермер ҳўжалиги тўғрисида»-ги, «Мулкчилик тўғрисида»-ги бир қатор қонунлар талабига зидлиги боис ушбу фармойиш бекор қилинган.

Туман ҳокимининг 2004 йил 4 июндаги 49-ф рақамли фармойишида эса «Динамо» футбол клуби ўйинчиларини моддий рағбатлантириш учун 7 та ширкат ҳўжалиги зиммасига 2 тонадан бугдой ажратиб, ҳомийлик ёрдами кўрсатиш юклатилган. Қизилқум жойи шундаки, бу ҳақда мазкур

ширкат ҳўжаликларининг розилиги олинмаган.

Бундай мисолларни яна кўпплаб келтириш мумкин. Аммо, муҳими бу эмас. Муҳими шунки, нега бундай ҳолат юзасида келди? Прокурор протестини қутиб ўтирмасдан бунинг олдини олиш мумкин эмасми?

Амалдаги қонунларга кўра халқ депутатлари кенгашлари ҳокимларнинг ноқонуний қарор ва фармойишини бекор қилиш ҳуқуқига эга. Шунингдек, вилоят ҳокимлари зиммасига шаҳар ва туман ҳокимларининг фаолиятини мунтазам назорат қилиш, уларнинг қонунга зид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларини бекор қилиш вазифаси юклатилган. Кенгашлар ва вилоят ҳокимлиги бу ваколатдан тўлиқ фойдаланмаган. Шунингдек, ўтган давр мобайнида фуқаролик ва ҳўжалик судлари томонидан ҳам вилоят, шаҳар ва туман ҳокимларининг ноқонуний қарор ва фармойишлари бекор қилинмаган.

Вилоят прокуратураси органлари томонидан ўтказилган текширишлар натижасига кўра туман ва шаҳар ҳокимларининг ғайриқонуний қарор ва фармойишларига нисбатан 256 та протест киритилди ва келгусида бу каби қонунбузилишларга йўл қўймайлик юзасидан зарур чоралар қўрилиши таъминланди.

Бахтиёр НУРМУХАМЕДОВ, Сурхондарё вилояти прокурори, 3-даражали давлат адлия маслаҳатчиси

чилик палатаси спикери тегишли палаталарга раҳбарликни амалга оширадиган.

Бу ерда «спикер» деган тушунча қўлланилганига эътибор қаратиш керак. Икки палатали парламент тизимига эга кўпгина мамлакатларда юқори палата билан қуйи палата раҳбарининг бир хил номланиши айрим тушунмовчиликларга сабаб бўлаётгани боис, қонунчилик палатаси раҳбарини спикер деб аташ маъқул топилди.

Палаталар фаолиятини самарали ташкил этиш, қўмиталар ишини мувофиқлаштириб бориш, қонун лойиҳаларини тайёрлаш ишини режалаштириш масаласини дастлабки қўриб чиқишни таъминлаш мақсадида палата кенгаши тузилади. Қонунчилик палатаси ва сенат кенгашлари, табиийки, бир-бирига ўхшаса-да, айрим жиҳатлари билан фарқланади.

Масалан, қонунчилик палатасининг кенгаши таркибига мазкур па-

саккизтадан, қонунчилик палатасида эса ўнтадан ошмаслиги керак. Таъкидлаш жоизки, бундай чеклов қонун чиқарувчи ҳокимият ходимларини ҳаддан зиёд қўлайтирмаган ҳолда уларнинг фойдали фаолият олиб боришига қаратилган.

Муайян вазифаларни бажариш учун Олий Мажлис палаталари комиссиялар тузиши ҳам мумкин. Бунда комиссияларнинг тузишдан қўзғалган мақсад ва уларнинг ваколатлари доираси ҳам белгилаб берилди. Комиссиялар зиммасига юклатилган вазифалар бажарилганидан кейин ёки тегишли палатанинг қарорига биноан мuddатидан илгари туғатилади.

Депутатлар бирлашмалари Олий Мажлисининг фақат қонунчилик палатасида ташкил этилади. Чунки фақат шу палата сиёсийлашган ҳисобланади. Сенат сиёсий партиялар манфаатларини эмас, балки Ўзбекистоннинг маъмурий-ҳудудий бирликлари: Қорақалпоғистон Рес-

публикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри манфаатларини ифода этади. Унда ҳудудий мансублик асосида бирон-бир бирлашма тузиш қонунга зид ҳисобланади ва бунга йўл қўйилмайди. Мазкур масала бўйича миллий қонунчилигимизнинг фарқли жиҳатларидан яна биришундан иборатки, қонунчилик палатаси спикери ва унинг ўринбосарлари ўз ваколатларини бажариш даврида сиёсий партияга аъзоликни тўғатиб турадилар ва фракция ёхуд депутатлар гуруҳи таркибига киришлари мумкин эмас. Ушбу норма, шубҳасиз, қонунчилик палатасида муайян бир партия ёки гуруҳнинг яққолқимчилигига йўл қўймаслиқ мақсадида ишлаб чиқилган.

ҚОНУНЧИЛИК ЖАРАЁНИ

Қонунчилик жараёнига ҳар доим катта аҳамият бериб келиниши бежиз эмас. Ҳамма учун тушунарли, ҳаётий, адолатли, мукамал ва пишиқ қонунлар яратишга биринчи навбатдаги вазифа деб қаралади.

Қонунчилик ўта мураккаб жараён бўлиб уни шартли равишда уч босқичга ажратиш мумкин: қонунчилик ташаббуси, қонун лойиҳасининг парламент (унинг палаталари)даги муҳокамаси ва у бўйича муайян қарор қабул қилиниши, қабул қилинган қонуннинг имзолашсини ва эълон қилиниши.

Конституциямизнинг 83-моддасига кўра, қонунчилик ташаббуси ҳуқуқига Ўзбекистон президенти, ўз давлат ҳокимиятининг олий вакиллик органи орқали Қорақалпоғистон Республикаси, Ўзбекистон

сида у ёки бу қонунни қабул қилишда ўзаро тил бириктириш ёки қилиш-увчанликка йўл қўймаслиқ нуктаи назардан сенат ва сенаторларга қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи берилмади.

Қонун лойиҳаси чуқур таҳлил ва ўрганишни тақозо этади. Тайёрланган ҳар қандай қонун лойиҳаси аввал қонунчилик палатаси депутатлари муҳокамасидан ўтади. Депутатлар уни қабул қилгандан сўнг сенатга юборилди ва мазкур палата аъзоларининг тасдиғидан ўтади. Сенат рад этган қонун ҳужжати қонунчилик палатасига қайтарилади.

Албатта, парламент икки палатадан иборат бўлганидан кейин улар ўртасида қонунларни қабул қилиш ва маъқуллаш жараёнида қилиш-увчанликлар чиқиши мумкин. Бундай ҳолатда, қонунда белгиланганидек, палаталар ўртасида тенглик асосида қилишув комиссияси тузилади. Шу ўринда эътироф этиш керакики, қилишув комиссияси деган тушунча миллий қонунчилигимизга биринчи мартаба кириб келаяпти.

Парламент палаталари муҳокамаси ва тасдиғидан ўтган қонун имзолаш ва эълон қилиш учун мамлакат президентига юборилади. Президент қонунни ўз эътирозлари билан Олий Мажлисга қайтаришга ҳақлидир.

Қолаверса, бундан буюн, қонун лойиҳаларини биринчи, иккинчи ўқишда қабул қилишдан ташқари, ҳатто учинчи ўқишда қабул қилиш институти ҳам пайдо бўлиши қонунчилик жараёнидаги энг муҳим янгилликлардан бири бўлади дейиш мумкин.

ПАРЛАМЕНТ НАЗОРАТИ

Мамлакатимиз раҳбари Исом Каримов биринчи қаҳриқ Олий Мажлисининг ўн иккинчи сессиясида қонуннинг қабул қилиниши ишмизнинг ярами эканлигини, уни ҳаётга татбиқ этиш эса ишининг қолган қисми эканлини асосли равишда таъкидлаган эди.

Жаҳон парламентичилиги фаолиятида ҳам унинг назорат функциясида самарали фойдаланилади. Масалан, АҚШда қонун чиқарувчи ҳокимият, яъни конгресс ижроия ҳокимиятининг фаолиятини яқиндан текширади ва назорат қилади. Конгрессда иккита назорат қўмитаси фаолият юритиб, борди-ю мавжуд қонуннинг ижроси билан боғлиқ муаммо пайдо бўлса очик-ошкора бу ҳақда ахборот берилишини ташкил қилади. Буюкбритания парламенти таркибиде ҳам назорат қўмиталари бор. Улар ҳам ижроия маҳкамалари ва-

киллари олдида турли саволларни қўйишлари мумкин.

Бизда икки палатали парламент тизимиде парламент назоратининг самарасини ошириш учун ҳуқуқий асослар янада мустаҳкамланди, ҳусусан, парламентнинг қонунларнинг қай даражада ижро этилаётганини аниқлаш ва бу борада тегишли қарор қабул қилиш ҳуқуқи қонунда алоҳида белгилаб қўйилди.

Бу эса қонун чиқарувчи ҳокимиятнинг адолатли қонунлар яратишдаги ҳаракатини таъминлабгина қолмай, маъқулланган қонунлар ва сенат томонидан чиқарилган қарорлар ижросини қатъий назорат қилиш имконини ҳам яратди.

Қонунда қонунчилик палатаси ва ушбу палата депутати, сенат ва сенат аъзоси давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг мансabdор шахсларига уларнинг ваколатларига қарайдиган масалалар юзасидан асосланган қонунлар тушутириш бериш ёки нуктаи назарини баён қилиш талаби билан парламент сўрови йўллашга ҳақли эканлиги кўрсатилган. Илгари фақат депутат сўрови бўлар эди. Энди қонун чиқарувчи ҳокимият давлат ҳокимияти тизимининг мувозанатини янада яхшироқ таъминлаш учун ҳам парламент сўрови институти жорий этилди.

Фикримча, парламент назоратини амалга оширишнинг мақсадларини шартли равишда тўртга бўлиш мумкин. Булар — қонуннинг самарадорлигига таъсир қилувчи омил ва шароитларни аниқлаш; ҳар бир ҳуқуқий норманинг аниқ ижтимоий муносабатларни тартибга солиш учун хизмат қилишини таъминлашга эришиш; қонундаги қамчиликни зудлик билан бартараф этиш; қонунлар ижросини таъминлашда мансabdор шахсларнинг юксак масъулиятини ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини оширишнинг таъминлаш.

Қўшимча қилиб айтиш мумкинки, парламент назорати киминдир ёки қайсидир мансabdор шахсни жазолаш унчунгина эмас, балки қабул қилинган қонунларнинг самарадорлигига эришишга қаратилган.

Хулоса қилиб айтганда, юртбошимиз белгилаб берган йўналишга мувофиқ демократик асосдаги икки палатали парламентга ўтиш учун барча шарoит яратилди. Ишонимизки, янги парламентда қабул қилинадиган ҳар бир қонун фуқароларнинг хоҳиш-иродасини тўлиқроқ ифодалайди, турли сиёсий қучларнинг манфаатини ўзида мукasамлаштиради, демократик қадриятлар янада мустаҳкамланади.

(ЎзА) 10

ИСТИҚБОЛЛАРИ

латада тузилган фракциялар ва депутатлар гуруҳларининг раҳбарлари ҳам қиради. Сенат кенгашининг таркибиде эса ушбу палатада бундай бирлашмалар тузилмагани сабабли фракциялар ва депутатлар гуруҳларининг раҳбарлари иштирок этмайди.

Қонунчилик палатасининг кенгаши ҳам, сенатнинг кенгаши ҳам ушбу палаталар мажлислари оралиғида заруратга қараб йиғилиши қонунда белгиланган. Палата кенгаши ўз ваколатларини доирасига кирувчи масалалар бўйича тегишли қарор қабул қилади. Қонунчилик палатасида палата спикери, сенатда эса ушбу палата раиси тегишли кенгашга раҳбарлик қилади.

Олий Мажлис палаталари муҳокамасига киритилмаган масалаларни дастлабки тарзда қўриб чиқиш ва тайёрлаш, қонунлар ҳамда палаталар томонидан қабул қилинадиган қарорлар ижросини назорат қилиш учун қўмиталар тузилади. Қўмита раиси, унинг ўринбосари ва аъзолари сайланади.

Қонунчилик палатаси қўмиталари палатада қонун лойиҳаларини тайёрлаш иши билан ҳам шугулланади. Сенат қўмиталари ҳам, қонунчилик палатаси қўмиталари ҳам ўз палаталари олдида жавобгар ва ҳисобдордир.

Сенат қўмиталарининг умумий сони, қонда тарқасида, **6**

публикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри манфаатларини ифода этади. Унда ҳудудий мансублик асосида бирон-бир бирлашма тузиш қонунга зид ҳисобланади ва бунга йўл қўйилмайди. Мазкур масала бўйича миллий қонунчилигимизнинг фарқли жиҳатларидан яна биришундан иборатки, қонунчилик палатаси спикери ва унинг ўринбосарлари ўз ваколатларини бажариш даврида сиёсий партияга аъзоликни тўғатиб турадилар ва фракция ёхуд депутатлар гуруҳи таркибига киришлари мумкин эмас. Ушбу норма, шубҳасиз, қонунчилик палатасида муайян бир партия ёки гуруҳнинг яққолқимчилигига йўл қўймаслиқ мақсадида ишлаб чиқилган.

Депутатлар бирлашмалари, яъни фракциялар ва депутатлар гуруҳларининг ваколатлари бир қадар кенгайтирилиб, улар қонунчилик палатаси мажлисининг кун тартиби, муҳокама қилинаётган масалаларни қўриб чиқиш тартиби ва ҳожиати юзасидан тақлиф ҳамда фикр-мулоҳаза қиратида. Шунингдек, улар қилишув комиссияси ва бошқа комиссиялар тузиш тўғрисидаги масалани қўйди, палата мажлисида муҳокама қилинаётган масала юзасидан уларнинг фикрларини депутатлар ўртасида тарқатади, қонун лойиҳалари ва бошқа қарорларнинг лойиҳалари юзасидан тақлифларини қиратида, **7**

Олий Мажлисининг қонунчилик палатаси депутатлари, Ўзбекистон Вазирлар Маҳкамаси, Конституциявий суди, Олий суди, Олий ҳўжалик суди, Бош прокурор эга.

Бундай ҳуқуқ қонун лойиҳасини қонунчилик палатасига қиритиш орқали амалга оширилади.

Қонунчилик ташаббуси ҳуқуқининг айнан номлари зикр этилган субъектларга берилишида чуқур маъно бор. Негаки, мазкур субъектлар умумдавлат аҳамиятига молик вазифаларни ҳал қилишга бевосита алоқадордир.

Маълумки, Ўзбекистоннинг бўлажак икки палатали парламент тизимида Олий Мажлисининг сенати, унинг аъзолари қонунчилик ташаббуси ҳуқуқига эга бўлмайдилар. Шу ўринда савол туғилади: ҳўш, нима учун қуйи палата қабул қилган қонунларни маъқуллайдиган ёки рад этадиган, давлат ва жамият ҳаётига оид муҳим масалаларни ҳал қиладиган сенаторлар бундай ҳуқуққа эга бўлишди?

Тўғри, кўпгина ривожланган давлатлар парламентида ҳар иккала палата аъзолари қонунчилик ташаббуси ҳуқуқига эга. Лекин парламент тахрибаси бу ўзини оқламаётганини кўрсатмоқда. Бундан ташқари, айрим экспертлар бу амалиётни нотўғри деб баҳоламоқдалар.

Бизда иккала палата ўрта- **8**

Маълумки адолатнинг устуворлиги жамият барқарорлигини таъминловчи омиллардан биридир. Наманган вилоят ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларининг мувофиқлаштирувчи кенгашининг яқинда бўлиб ўтган йиғилишида ана шу жиҳат — жиноят содир этган шахсни аниқлашнинг имкони бўлмагани муносабати билан жиноят ишларини ҳаракатдан тўхтатиш амалиётини ўрганиб, умумлаштириш натижалари ҳақидаги масала муҳокама этилди. Йиғилишда шахар ва туман прокурорлари, ички ишлар бўлими раҳбарлари иштирок этдилар.

ТЕРГОВ СИФАТЛИ, МАЛАКАЛИ БЎЛАСИН

Кун тартибидеги масала юзасидан қилинган маъруза ва музокараларда таъкидланганидек, мавҳум ҳолатда содир этилган жиноятларнинг очилмасдан қолаётгани шахар ва туман ИИБларнинг иш кўрсаткичларига салбий таъсир кўрсатиб келмоқда.

Айрим жиноят ишлари юзасидан дастлабки тергов ҳаракатлари сифатсиз ўтказилганлиги ёки лозим бўлган бир қатор тергов-тезкор ҳаракатлари етарли даражада олиб борилмаганлиги бунга сабаб бўлмоқда. Оқибатда жорий йилда 44 та жиноят иш бўйича терговчилар қабул қилган қарорлар прокуратура идоралари томонидан бекор қилиниб, қўшимча терговга юборилган.

Очилма қолаётган жиноят ишлари бўйича олиб борилган дастлабки тергов ҳаракатлари сифатсиз ўтказилганлиги оқибатда Наманган шахар ИИБ терговчилари томонидан тўхтатилган ишлардан 28 таси Тўрақўрғон туманида 14 таси прокуратура идоралари томонидан бекор қилинган.

Юқоридаги мисоллардан кўриниб турибдики, тергов-тезкор ҳаракатларини ўта сифатли ва малакали олиб бориш зарур. Шундагина содир этилган жиноятларнинг очилишига ҳамда жиноятчиликнинг олди олинишига эришилади.

Абдуҳошим МАДАТОВ,
«Ҳуқуқ» муҳбири

Исроил ИБРОХИМОВ,
«Ҳуқуқ» муҳбири

КЕНГАШ ЙИГИЛИШЛАРИ

ҲАМКОРЛИКНИ КУЧАЙТИРИШ ҲАҚИДА КЕЛИШИБ ОЛИНДИ

Ўтган ҳафтада Андижон вилоят ҳуқуқ-тартибот идораларининг қонунчиликни мустаҳкамлаш, жиноятчиликка қарши курашни ташкил этиш юзасидан идоралараро мувофиқлаштирувчи кенгаши бўлиб ўтди.

Йиғилишда куннинг долзарб масалаларидан бири — мuddатиде тўланмаган солиқ ва бошқа тўловларни мажбурий ундиришга қаратилган қонунчилик ижросининг аҳоли ҳамда бу борадаги ҳўжалик судлов амалиёти ва суд ҳужжатлари ижро қилинишининг якуни қўриб чиқилди.

Муҳокамада давлат бюджетига ўз мuddатиде тўланмаган тўловлар бўйича ҳўжалик субъектларининг банклардаги ҳисоб рақамидан ҳамда мол-мулкидан ундириш бўйича вилоятда муайян ишлар амалга оширилаётганлигига қарамай, ҳали бу борадаги фаолият самарадорлиги зарур даражада таъминланмаганлиги, қатор камчиликлар ҳамда фойдаланилмаётган имкониятларнинг мавжудлиги эътироф этилди. Вилоят давлат солиқ органлари, Республика Адлия вазирлиги ҳўзуридаги суд қарорларини ижро этиш, судлар фаолиятини моддий-техника жиҳатдан ва молиявий таъминлаш департаменти ҳудудий бўлими суд ижрочилари, ҳўжалик суди ва прокуратура органларининг бу борадаги ўзаро ҳамкорлигини янада кучайтириш зарур эканлиги йиғилишда чиқарилган асосий хулосалардан бири бўлди.

Боқимандалардан қарзларни ундиришга доир амалдаги меъёрий ҳўжатларнинг айрим қондаларини назорат, судлов ва ижро амалиётида учрайдиган муаммолардан келиб чиққан ҳолда қўллаш ва янада такомиллаштириш бўйича аниқ тақлифларни қиритиб бориш зарурлигига ҳам эътибор қаратилди.

Муҳокама қилинган масала юзасидан тегишли қарорлар қабул қилиниб, ижросига қиршилди.

ТАНЛИЛ

Бундан уч йил аввал Вазирлар Маҳкамасининг Ўзбекистон судлари фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисидаги қарори қабул қилинган эди. Унга мувофиқ Адлия вазирлиги ҳузуридаги судлар фаолиятини ташкилий, моддий-техника жиҳатидан ва молиявий таъминлаш департаменти қайта ташкил этилган. Хўш, ушбу департаментнинг Хоразм вилоят ҳудудий бўлимида суд ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисидаги қонун қай тарзда бажарилапти? Вилоят прокуратураси олиб борган текширишларда шу каби саволларга жавоб топилди ва бир қатор қонунбузилиш ҳолатлари аниқланди.

МАСЪУЛИЯТНИ ХИС ЭТИШ ЗАРУР

Жумладан, департаментнинг Хоразм вилоят ҳудудий бўлимига шахар ва туман суд ижрочилари бўлинмалари томонидан 2003 йил ҳамда жорий йилнинг 1-чораги мобайнида кимовиди савдоларида сотиш учун келиб тушган 769,5 млн. сўмлик 376 та турли маркадаги транспорт воситаларида 106 таси сотилмади қолган. Мисол учун, вилоят ҳўжалик судининг Богот туманидаги «Навоий» ширкат ҳўжалигидан давлат фойдасига 10,6 млн. сўм ундириш тўғрисидаги ижро варақасига асосан хатланган М-21 маркали, 30-85 ХЗД номерли транспорт воситаси Уз-дан шахридаги «Автотехизмат» АЖ томонидан 2003 йилнинг 7 июлида 117.000 сўмга баҳоланиб, бор-йўғи бир марта кимовиди савдосига қўйилган. Харидор чиқмаганлиги боис савдо ўтказилмагани тўғрисида баённома тузилди,

навбатдаги савдони ташкил қилиш масаласи ҳал этилмаган қолган. Худудий бўлим раҳбари Б.Хўжаниёзов 2003 йил 10 февралда Адлия вазирининг буйруғи билан тасдиқланган автотранспорт воситаларини кимовиди савдоси орқали сотишни тартибга солиш ҳақидаги вақтинчалик низомнинг 19-моддаси талабини қўпол равишда бузиб, транспорт воситасининг нархини 20 фоизга арзонлаштирган. Бу каби қонунбузилиш ҳолатларида шу йилнинг 1-чорагида ҳам йўл қўйилган. Уларни баҳолаш чоғида йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси вакиллари иштирок этмаган. Шунингдек, ижро ҳўжатларида баҳоси аниқланган транспорт воситалари узоқ вақт сотувга чиқарилмай келган ҳолатлар аниқланди.

Худудий бўлим мутасад-

диларининг масъулиятсизлиги натижасида 2003 йил ҳамда шу йилнинг 1-чорагида ўтказилган кимовиди савдоларида қатнашиш истагини билдирган харидорларнинг аризасини ҳисобга олмаслик, уларга имзо чекмаслик, харидорлар 10 фоиз аванс пулини тўламаган ҳўлар, сотиб олинган транспортнинг пули 5 кун ичида тўлиқ тўланмаган ҳўларда савдони бекор қилиш баённомасини расмийлаштириш ўрнига тўловни кечиктириш ёки кам тўлаш ҳўлатлари маълум бўлди. Оқибатда давлатга 5,2 млн. сўм, суд департаменти манфаатларига эса 1,6 млн. сўм зарар етказилган.

Лоқайдлик шу даражага етганки, шу йилнинг 1 апрелигача департаментнинг вилоят ҳудудий бўлимига келиб тушган 3337 та (фўқаролик ишлари бўйича 1118 та, жиноят ишлари бўйича 1244 та, ҳўжалик ишлари

бўйича 496 та, солиқ идораларининг 269 та, ички ишлар идораларининг 114 та ва бошқа назорат қилувчи ташкилотларнинг 96 та) ижро ҳўжати ҳаракатсиз қолдирилган.

Фўқаролик ишлари бўйича Урганч туманлараро суди 2004 йил 14 январда Г.Қўрбоновдан Р.Матёкубова фўйдасига 294.891 сўм асосий қарз ва 22.800 сўм давлат божини ундириш тўғрисидаги ҳалқилув қарори чиқарган. Урганч шахар суд ижрочилари бўлинмасининг ижрочеси Н.Отажонов 2004 йил 12 феврал кунини ижро иши юритиш тўғрисида қарор қабул қилган. Лекин орадан бир неча ой вақт ўтган бўлса-да, қарорни ижро қилиш чораси қўрилмаган.

Янгибозор, Хива, Қўшқўпир, Янгиарик ҳамда Гулстан туман прокуратуралари ўтказган текширишларда ҳам шундай қонунбузилиш ҳўлатлари аниқланди. 2003 йил давомида Урганч туман суд ижрочилари бўлинмасига келиб тушган алимент ундириш ҳақидаги 4 та ижро ҳўжати бўйича қарзлар қонунда белгиланган муддатда ундирилмаган. Фақат туман прокуратураси аралашувида кейингина бу ҳўлат юзасидан фўқаро О.Раҳимов ва Б.Хўжиевларга нисбатан жиноят иши қўзғатилган.

Хоразм вилоят прокуратураси органлари ўтказган текширувлар натижасига кўра аниқланган салбий ҳўлатларни бартараф қилиш мақсадида 11 та тақдирнома киритилди. 4 нафар мансабдор расман огоҳлан-тирилди. 14 нафарига нисбатан интизомий жавобгарликка оид иш қўзғатилди.

Бу тизимда текширув давом эта-пти. Қонун ижроси юзасидан масъулиятни унутиб қўйган ҳар бир мансабдор албатта қонун олдида жавоб беради.

Полковник МАДАМИНОВ,
Хоразм вилоят прокуратураси
бўлим бошлиғи

DOLZARB MAVZU

ХУҚУҚИЙ ХИМОЯ — УСТУВОР ВАЗИФА

Тобора глобаллашиб, турли ахборот оқимлари кучаяётган бир шароитда жамиятни модернизациялаш ҳам тобора мураккаблашиб боришга шубҳа йўқ. Сўнгги кунларда халқаро терроризмининг жirkan ҳўринишларининг юзага чиқиши бизни тобора огоҳликка, адолатли тамойилларимизнинг қадрига етишга чорламоқда.

Маълумки, вояга етмаганлар тасвирчан, турли иқтисодий, ижтимоий муаммоларга эга, ҳар хил йўсиндаги ахборотларни тез қабул қилишга қатлам ҳисобланади. Шу боис мамлакатимизда ёшларнинг тарбиясига берилмаётган алоҳида эътибор уларнинг тўғри тарбияланиш йўлида муҳим аҳамиятга эга бўлаётганини эътироф этиш лозим. Болалар спорт жағфармасининг ташкил этилиши, жойларда спорт иншоотлари, замонавий коллеж, лицейларнинг барпо этилиб, ишга туширилиши, кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг амалиётга муваффақиятли жорий этиб борилиши ва ниҳоят, мактаб таълимининг ривожлантиришга қаратилган чора-тадбирларнинг кўпайтирилиши фикримизга асос бўла олади. Буларнинг ҳаммаси ёшларимизга муносиб шароит ярати бериш, уларнинг ҳуқуқларини тўлақонли юзага чиқаришга хизмат қилмоқда. Лекин, баъзан бу йўлда лоқайдликлар ва оқибатда келиб чиқмаётган ҳуқуқбузарликлар ҳам учраб турибди.

Тахсиллар шуни кўрсатадики, 2004 йилнинг олти ойи давомида Гулистон шаҳрида вояга етмаганлар ўртасида жиноятчиликнинг олдини олиш борасида амалга оширилган ишлар ўзининг ижобий натижасини берган. Шу давр мобайнида вояга етмаганлар орасида содир этилган жиноятларнинг ўсишига йўл қўйилмади. Утган муддат давомида содир этилган жиноятлар 8 тани ташкил

этиб, улар: безорилик ҳамда енгил тан жароҳати етказиш, гиёҳвандлик воситаларини сақлаш, икитаси қасддан оғир шикаст етказиш, ўчтаси ўғирлик жиноятдан иборат. Бу жиноятларни содир қилганларнинг ўқиш ва иш жойи тахлил қилиб, ўрганилган-ди, содир этилган жиноятларда жами 9 нафар шахс иштирок этган бўлиб, уларнинг биттаси ёлланма ишчи, уч нафари коллеж талабаси, икитаси мактаб ва интернет ўқувчилари, қолганлари вояга етмаган, ҳеч қаерда ўқимай ва ишламайдиганларни ташкил этган.

Қайд этилган даврда содир этилган ижтимоий хавфи катта бўлган жиноятлар икитаси: битта безорилик ва енгил тан жароҳати етказиш; унча оғир бўлмаган жиноятлар бештани, ўта оғир жиноятлар биттани ташкил этган.

Оқорида санаб ўтилган жиноятларнинг аксариятида эркак жин-сидигилар иштирок этишган бўлса, биттасида, 1989 йилда ту-ғилган Ш.Тоғаева иштирок этган. У Гулистон шаҳрида 3-маъзада яшовчи А.Степановга ошхона пичоғи билан тан жароҳати етказган.

Шуни таъкидлаш жоизки, Гу-листон шаҳрида вояга етмаганлар томонидан содир этилган жиноятлардан баъзиларининг субъектлари ташқи ҳисоблана-ди. Масалан, Гулистон шаҳрида ноқонуний равишда гиёҳванд-лик моддасини сақлаган Р.Эр-

гашев Мирзабод туманидаги Оқолтин жамоа ҳўжалигида, Гу-листон шаҳар марказий бозо-ридаги дўкондан кийим-кечак ўғирлаган М.Мирашев эса Жиз-зах вилоятининг Зомин тумани-да истикомат қилади. Ойида фарзанд тарбиясини яхшилаш, ота-оналарнинг масъулиятини ошириш мақсадида ўтган олти ой мобайнида 18 та текшириш-лар ўтказилиб, фарзандини тар-биялаш борасидаги мажбурия-тини бажармаган 17 нафар ота-она МЖТнинг 47-моддаси би-лан маъмурий жавобгарликка тортилди. Улардан икки нафари-нинг муомала лаёқатини чеклаш ёки ота-оналик ҳуқуқидан маҳ-рум қилиш тўғрисида судларга даъво аризаси киритилди. Қирқ нафар ота-она оилавий жанжал-каш сифатида ички-ишлар идо-раларида ҳисобга олиниб, улар билан профилактик ишлар олиб борилмоқда.

Қайд этилганидек, жиноят со-дир этган вояга етмаганларнинг аксариятини ҳеч қаерда ўқимай-диган ва ишламайдиганлар таш-кил этишини ҳисобга олиб жой-ларда, маҳаллаларда қатор тад-бир ва ўрашувлар ўтказилмоқда. Вояга етмаганлар орасида жи-ноятчиликнинг олдини олиш, улар-нинг ҳуқуқий манфаатларини таъ-минлашда маҳалла посбонлари, профилактика инспекторлари ҳамда маҳалла фаолларининг ўрни банд бўлиши лозим. Шун-дагина ёшларимизнинг турли йўлларга адашиб кириб қолиши-нинг олди олинган бўларди.

А.МУСТАЕВ,
Гулистон шаҳар прокуроври.

TADBIR

Маълумки, инсоннинг ўсмирлик даврида берилган мукамал тарбия унинг келажакда қомил инсон бўлиб етишувида муҳим ўрин тутган. Шу боис бугун юртимизда ўсмирлар содир этаётган ҳуқуқбу-зарликларнинг олдини олиш борасидаги фаолият ёш авлод тарбиясининг узлуксиз қисмига айланиб бормоқда. Бу йўналиш ҳеч бир жамоат ва давлат ташкилоти эътиборидан четда қолаётгани йўқ.

ЎСМИР ВА ҚОНУН

8 октябр кунини пойтахтимизнинг Шайхонтаҳур туманидаги Олим Хўжаев номли маҳаллада бўлиб ўтган «Ўсмир ва қонун» мавзусидаги тад-бир ҳам фикримизни исботлайди.

Республика Маънавият ва маъри-фат маркази, Бош прокуратура, «Ма-ҳалла» жағфармасининг Тошкент шахар бўлими ҳамкорлигида ўтқа-зилган маъруза тадбирида ҳам вояга етмаганлар, ўсмирлар жиноятчили-ги билан боғлиқ масалалар муҳока-ма қилинди. Эътиборли томони шуки, маъруза тадбирида нафақат юқорида-ги ташкилотларнинг ҳодимлари, ма-ҳалла фаоллари ва ота-оналар, бал-ки ўрта мактабларнинг юқори синф ўқувчилари ҳам иштирок этишди.

Ингилишча сўзга чиққанлар ўсмир-ларнинг ҳуқуқий онгини бевоасита ҳаётини мисоллар билан бойитишди. Хусусан, «Маҳалла» жағфармаси Тошкент шахар бўлими раиси Р.Ах-рамов маҳаллаларда тарбияси оғир, ҳуқуқбузарликка мойил ўсмирлар билан ишлаш муаммолари хусусида мулоҳазасини билдирган экан, муам-монинг ечими идоралараро ҳамкор-

лики кучайтиришда деган хулосага келди. Олим Хўжаев номли маҳалла-нинг ёшлар билан ишлаш комиссия-си раиси К.Исмоилов маҳаллада ёшлар билан ишлаш тажрибасидан келиб чиқиб, ўз хулосалари билан ўртоқлашди. Шундан сўнг Републи-ка Бош прокуратураси бўлим бошли-ғининг ўринбосари Т.Умаров сўзга чиқиб, умумбағарий муаммага ай-ланган улгурган диний экстремизм-нинг оқибати ва ёшлар тарбиясига салбий таъсири, унинг олдини олиш борасидаги чора-тадбирлар хусуси-да маъруза қилди.

Шунингдек, Маънавият ва маъри-фат маркази Тошкент шахар бўлими раҳбари С.Абдуллаевнинг «Ёшлар тарбиясига диний-маърифий ишлар» мавзусидаги маърузаси ҳам ишти-рокчиларда қизиқиш уйғотди.

Тадбирида Тошкент шахар проку-ратурасининг бўлим бошлиғи О.Раи-мов, Шайхонтаҳур туман прокуроври-нинг ўринбосари К.Нуруллоев ҳам иштирок этишди.

Шавкат ЁДГОРОВ,
«Нуқуқ» муҳбири

РЕСПУБЛИКА БОШ

ПРОКУРАТУРАСИ ХУЗУРИДАГИ

СОЛИҚ ВА ВАЛЮТАГА ОИД

ЖИНОЯТЛАРГА ҚАРШИ ҚУРАШИШ

ДЕПАРТАМЕНТИ ФАОЛИЯТИДАН

ХАЛҚ МАНФААТИ, ЭЛ ФАРОВОНЛИГИ ЙЎЛИДА

Республика Бош прокуратураси хузуридаги Солиқ ва валютага оид жиноятларга қарши курашиш департаменти, органлари томонидан 2002 йилда ўтказилган текширувларда «Ўзбекистон ҳаво йўллари» миллий авиакомпаниясига қарашли «Хаво алоқалари бош агентлиги» (ХАБА) фаолиятида бир қатор қонунбузарликлар аниқланган эди. Жумладан, Ф.Кагермеев ва бошқалар авиакомпания сотувидан тушган 676,4 млн. сўм маблағни ўзлаштирган, 379,2 млн. сўм маблағни талон-тарож қилишган. Тергов натижасига кўра 6 нафар мансабдорга нисбатан жиноий жазо чоралари қўлланган. Бу ҳақда мамлакат оммавий ахборот воситаларида хабар берилган эди.

Ўрганган кўнгил ўртанса қўймас дейдилар. Ўтган давр мобайнида «Ўзбекистон ҳаво йўллари» миллий авиакомпаниясига қарашли ХАБА фаолиятида тагин маблағларни талон-тарож қилиш ҳолатлари давом этади. Натижада департамент идораларига келиб тушган маълумотлар асосида 2004 йилнинг январ ойида тезкор тадбир ўтказилди. Шундай тадбирларнинг бирида ХАБАнинг катта кассири Р.Саркисян миқдос С.Хасановдан «Тошкент-Москва» йўналиши бўйича 5 та авиакомпания учун 84.323 сўм ортқича пул олганида ушладди. Шунингдек, текширувда 3-авиакасса кассири Р.Турсуновнинг иш жойида 549.700 сўм ортқича пул борлиги аниқланди.

Мазкур ҳолат юзасидан Р.Саркисянга нисбатан жиноят иши қўзғатилиб, ХАБАда солиқ идоралари билан ҳамкорликда ҳужжатли текширув ўтказилди. Текширувда агентлик давлатга 1,3 млрд. сўм зарар етказганлиги аниқланиб, камомат давлат бюджетига тўлиқ ундирилди.

Шу билан бирга агентлик биносида бажарилган таъмирлаш ишларига кетган харажатлар ўрганилди. Қурилиш корхонаси томонидан ишлатилган «алоқабон» ва уни ўрнатиш бўйича иш ҳажми алоҳида текширилганда нархлар жуда кўп миқдорда қўлайитириб кўрсатилганлиги ошқор бўлиб қолди. Биргина мана шу иш учун давлатнинг 331 млн. сўм маблағи талон-тарож қилинган.

Текширувда «Ўзбекистон ҳаво йўллари» кўрсатган хизматлар, яъни авиарейсларга чипталарни сотиш ҳуқуқини беворчи келишувлар ҳам назардан четда қолмади. 2002 йилда 36 та, 2003 йилда 47 та ҳўжалик юритувчи субъект билан келишув имзоланган. Уларга субагент мақоми берилиб, чипталарни сотишдан тушган нақд пул ўзлаштириб келинган.

Жумладан 2003 йилда ХАБА жами 100 млрд. сўмлик чипта сотган. Шундан 36,6 млрд. сўмликни субагентларга шартнома асосида топширган. Субагентлар ушбу чипталарнинг 19,1 млрд. сўмликни нақд пулга, 17,5 млрд.

сўмликни эса агентлик келишувида зид равишда 3-шахсга пул кўчириш йўли билан сотишган.

Аниқланган ҳуқуқбузарликлар юзасидан 28 та жиноий ва 5 та маъмурий иш қўзғатилди. Жумладан, Тошкент шаҳрида рўйхатдан ўтган «Барно авиа-сервис» МЧЖ раҳбари В.Отаниёзов ХАБАдан сотув учун қабул қилиб олинган 2,2 млрд. сўмлик чиптадан 1,7 млрд. сўмликни пул кўчириш йўли билан сотилган деб қалбаки ҳужжат расмийлаштиради. Бирок, чипталарни «Ўйжойжамгармабанк»нинг Тошкент шаҳар Мирзо Улугбек филиали ходими Ш.Ашуров ва бошқа ҳўжалик юритувчи субъектлар (3-шахслар) билан тил бириктириб нақд пулга сотишади. Тушган пул банкка топширилмай ўзлаштириб юборилади.

Шунингдек, «Давр-тур» МЧЖ 1,9 млрд. сўмлик, «Бон Вояж» МЧЖ 527,6 млн. сўмлик, «Романтик-тур» ХФ 611,7 млн. сўмлик чипта сотувидан тушган пулни банкка топширмай ўзлаштириб юборган. Банкларда нақд пул тақчиллиги юзасига келишининг сабабларидан бири мана шу деб бемалол айтиш мумкин. Натижада бу ҳолат мамлакатимиз аҳолисининг ижтимоий ҳўмомага мўҳтож қатламларида нафақа, иш ҳақи ва стипендиялари ўш вақтида тўлашда қийинчиликлар туғдирмасдан қолмайди.

Гулчехра РАЗЗОҚОВА,
Республика Бош прокуратураси
хузуридаги СВОЖҚК
департаменти матбуот гуруҳи
катта инспектори

«...олинган тушум кассага эмас,
киссага келиб тушаверса, банкка
бошқа пул тушмаса, биз фуқарола-
римиз олдидagi ижтимоий мажбу-
риятларимизни қандай бажара-
миз?».

(Ислом КАРИМОВнинг Халқ депутатлари Андижон
вилоят кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида
сўзлаган нутқидан).

етказишмоқда.

Акмал Икромов туман прокуратураси хузуридаги СВОЖҚК бўлими томонидан солиқ солиш базасини кенгайтириш, солиқ тўловчиларнинг тўлиқ ҳисобини олиш, солиқ тўлашдан бош тор-таётган шахсларга қарши курашиш борасида бир қатор ишлар қили-

ҳолат юзасидан корхона раҳ-барига нисбатан жиноят иши қўзғатилиб, ҳозирги кунда тер-гов олиб борилмоқда.

Бўлим ходимлари ҳозирга қадар яна бир қатор корхона-ларнинг фаолиятини текшир-ган ва айбдорларга нисбатан қонуний чоралар қўрилган. Ма-салан, «Акрам савдо» МЧЖ, «Омад бизнес савдо» ХФ, «Anita Rima» МЧЖ ва бошқа корхона-

лар томонидан ҳам солиқ со-лиш базаси камайтириб кўрсатилиб, жуда кўп миқдордаги со-лиқлар тўланмаган.

Солиқ тўлаш — конституция-вий бурчимиз экан, ҳар бир фуқаро белгиланган солиқлар-ни ўз вақтида тўлаш давлати-миз иқтисодиётининг ривожла-нишига омил бўлишини англа-ши лозим.

Кодир РАХИМОВ,
Акмал Икромов туман
прокуратураси хузуридаги
СВОЖҚК бўлими катта
суриштирувчиси

БАРАКА ҲАЛОЛЛИКДАДИР

Ҳалоллик бор жойда барака ҳам бўлади. Қаерда нопоклик бўлса, ўша жойдан фэйз кетади. Энг ажаб-ланарлиси, яхши билса-да, айрим тадбиркорлар бунга амал қилмайди. «Сирли» ишларини ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ошқор қилганча бармоғини тишлаб қолади. Бўхоро шаҳридаги «Нисон» хусусий фирмаси бошлиғи Шавкат Саноев ҳам ўз ишидан мамнун бўлиб юрган эди. Бирок хурсандчилиги узоққа чўзилмади. Ш.Саноевга нисбатан жиноят иши қўзғатилди. Унинг сирли ишлари ҳақида кўп гапириш мумкин. Қўштирноқ ичидagi ишбилармонга 1.573.742.600 сўм жарима қўлланилди.

Яқинда Бўхоро вилояти прокуратураси хузуридаги СВОЖҚК бошқармаси томонидан Ғиждвон туманидаги «Умида Бақоева» хусусий фирмасининг фаолияти таҳлил қилинди. Бу фирма миллион-миллион сўмларни «уйнатган». Бюджетга 11.317.700 сўм солиқни тўламаган. Ҳозир фирманинг мансабдорлари усти-дан жиноят иши қўзғатилиб, тергов олиб боришмоқда.

Сўзимиз сўнгидa тадбиркорларга бобомиз Амир Темурнинг «Олган фойдангдан халқ учун бож ва ўлпон тўламак экансан, бойлигингдан барака бўлмайди» деган ўғитини эслатиб қўймоқ-чимиз. Барака эса ҳалолликдадир.

Равшан РАҲМАТОВ,
Бўхоро вилояти прокуратураси хузуридаги
СВОЖҚК бошқармаси бўлим бошлиғи

Ҳамза тумани прокуратураси хузуридаги СВОЖҚК бўли-ми томонидан жорий йилда 19 та қонунбузулиш ҳолатлари аниқланиб, жиноят ишлари қўзғатилди. Қўзғатилган жино-ят ишлари бўйича 2.030.254.000 сўм қўшимча солиқлар ҳисобланиб, шундан 843.990.000 сўми ундирилди. Туман-да фаолият кўрсатаётган «Safar qurilish» ХФ (раҳбари Д.Мўминова), «Qurilish sanoat loyihasi» МЧЖ (раҳбари Г.Шу-курова), «Lavis» ХФ (К.Қосимов)ларнинг сирли ишлари фош қилинди. Бу «тадбиркорлар» товар айланмасидаги маблағ-ларни аширган, нақд пулларини кассага топширмаган ва солиқ тўлашдан қочиб турли қонунбузарликларни содир қилган. «Сирни очиб учун жамоа кўни тунга улаб ишла-шига тўғри келди.

СУРАТДА: Ҳамза тумани прокуратураси хузуридаги СВОЖҚК бўлими бошлиғи Зиёдулла Иноғомов хузурида навбатдаги таъжор йиғилиши.

НОҚОНУНИЙ ФАОЛИЯТ

Мамлакатимиз пойтахтида бир қатор қонунбузарликлар кўзга ташланмоқда, яъни чет давлатлардан ноқонуний тарзда келтирилган товарларни сотиш аж олмоқда.

Мисол учун Бектемир тумани «Шарқ» ДАН постида Тошкент шаҳрига кириб келаётган «Нексия» машинаси тўхтайтилиб текширилганда унда фуқаро М.Қазаковга тегишли, Хитойда ишлаб чиқарилган 1.996.200 сўмлик моллар борлиги аниқланди ва уларга тегишли ҳеч қандай ҳужжат бўлмаганлиги сабабли далилий ашё сифатида олиб қўйилди.

Бектемир туман прокуратураси хузуридаги СВОЖҚК бўлими ходимлари «Қўйлик буюм бозори»да Вазирилар Маҳкамасининг қатор қарорлари ижроси юзасидан ўтказган тадбирда бозорнинг 30-31-растасида аёллар пойабзали билан савдо қилаётган Д.Дех-қонбоева харидорга бир жуфт туфлини 11.000 сўмга сотиб, ҳеч қандай чек ёки унга тенглаштирилган квитанция ёзиб бермаганлиги аниқланди. Шунингдек, Д.Дехқон-боевнинг савдо қилиш учун тадбиркорлик гувоҳномаси йўқ эди. У савдога қўйган пойабзаллар саналганда хорижда ишлаб чиқарилган 8.160.055 сўмлик товар борлиги маълум бўлган. Тегишли ҳужжатларни йўқлиги учун товарлар далилий ашё сифатида олиб қўйилган.

Ҳудди шу сабаб билан Н.Жўраевага тегишли, Хитойда ишлаб чиқарилган 595.000 сўмлик шимлар олиб қўйилди.

Афсуски, бундай мисолларни яна қўлаб келтириш мумкин. Қонунни бузган ҳолда мўмай даромад топишнинг осон йўлини кўзлаганлар эса қонун олдига жавоб беради-лар.

Руслан ВИШНЯКОВ,
Бектемир туман прокуратураси хузуридаги СВОЖҚК бўлими бошлиғи

СОЛИҚ ТЎЛАШ – ФУҚАРОЛИК БУРЧИМИЗ

Иқтисодиётнинг ривожлани-шида солиқларнинг ўз вақтида ва тўлиқ тўлалиши муҳим аҳамият касб этади. Ўз вақтида тўланган солиқлар давлатимиз бюджетининг маълум қисmini ташкил қилади. Конституция-мизнинг 51-моддасида ҳар бир фуқаро давлат томонидан бел-гиланган солиқ ва бошқа маж-бурий тўловларни тўлашга маж-бур деб кўрсатилган. Афсуски, айрим нопок кимсалар солиқ тўлашдан бўйин товлаб, давлат бюджетига кўп миқдорда зарар

напти. Айбдорларга нисбатан чора қўрилмоқда. Жумладан, бўлим томонидан «Ап Вахт» МЧЖнинг фаолияти текширил-ганда унинг раҳбари қалбаки ҳужжатлар тайёрлаб, жамият-нинг юридик манзили сифати-да аҳоли истикомат қиладиган хонадонни кўрсатган. Бундан фойдаланиб товар-пул аяли-ни амалга оширган, аммо солиқ идорасига топширган ҳисоботларида буни кўрсатма-ган ва жуда кўп миқдордаги солиқларни тўламаган. Ушбу

лар томонидан ҳам солиқ со-лиш базаси камайтириб кўрсатилиб, жуда кўп миқдордаги со-лиқлар тўланмаган.

Солиқ тўлаш — конституция-вий бурчимиз экан, ҳар бир фуқаро белгиланган солиқлар-ни ўз вақтида тўлаш давлати-миз иқтисодиётининг ривожла-нишига омил бўлишини англа-ши лозим.

Кодир РАХИМОВ,
Акмал Икромов туман
прокуратураси хузуридаги
СВОЖҚК бўлими катта
суриштирувчиси

HUKMDAN KEYINGI O'YLAR

(Давоми. Бошлангич ўтган сойда.)

Кайта-кайта қўрилган мазкур жиноят ишида Зулфия Рустамовга ЖКнинг тегишли моддалари қўлланилган ҳолда 10 йилга озодликдан маҳрум қилиш жазоси белгиланди. 2003 йил декабрдаги амнистия тўғрисидаги фармонга кўра, жазо муддати тўртдан бир қисмига қисқартирилди. Отаси Гулмурод Рустамовга тайинланган 15 йиллик жазо муддати эса амнистияга кўра бешдан бир қисмига қисқартирилди.

Тўғри, Зулфия қотил, ўз эрини ўлдириб мудҳиш жиноятга қўл урди. Аммо уни шу даражага етиб боришда бошқаларнинг ҳам айби оз эмас эди-ку! Маънавий қийфасини йўқотган эрак билан унинг ҳаёти аллақачон барбод бўлиб, маъносини йўқотмаганди?! Ўзининг калтабинлиги, иродасизлиги туфайли ўз умрига зомин бўлган Рустам-чи? Умрини жаннатга айлантириб, оиласи бағрида бахтли яшашга унинг имкониятлари бисёр эди-ку! Улар бу дунёга келиб нима қўришди?! Ўз ҳаётларини ўзлари дўзахга айлантиришди, холос. Аллоҳнинг омонати — умрининг ҳам, ҳаётининг ҳам қадрига етмадилар.

Иккинчи жиноят тафсилоти билан танишгач эса ҳайратдан ёқа ушлагингиз шубҳасиз. Худди Мексика сериалларидек қўтилмаган, ажаб-товур воқеалар! Ақасининг хотинига уйланиб олган ука ёки қамқоқдаги эрининг қайтишини кутиш ўрнига қайнисига тегиб олган келинони ҳақида эшитганмисиз?! Эҳтимол, ақаси қамалган бўлса яхши одам эмасдир, уқаси келинойсига ачинганидан уйланиб, азбаройи савоб учун болаларига оталик қилган бўлса-чи, деб ўйлаётгандирсиз? Афсуски, ундай эмас. Келин шўрлик ҳам ноилоҳликдан шундай қилишга мажбур бўлгандир, деган ҳаёлга ҳам борманг.

Марҳумларнинг ортидан ёмон гапирмайдилар, дейдилар. Аммо ҳозир жаҳрланувчи, марҳум Ҳимоят Олимжоновга ҳақида сўз юритиб, аъёнанимизни бузганимиз учун худонинг ўзи кечирсин бизни.

Ҳимоят Рафиқнинг қонуний турмуш ўртоғи эди, аммо эри бир жинояти учун қамалиб кетди. Озодликка чиққанидан сўнг ҳам тўғри йўлга тушмади, уйдаги нарсаларини сотиб, пулига ичиб юрди. Кўп ўтмай яна жиноят содир қилиб, қамқоққа тушди. Унинг суди бўлиши арафасида Ҳимоят эрининг уйига келиб яшаб турди ва ўша ерда қайниси билан танишди.

Ҳимоят* электропоездларда майда-чуйда нарсалар сотиб, тиркичкилик қиларди. Бир кун Қодир қўлида вино билан электропоездга чиқиб қолди.

— Эринг қаерда? — дея сўради келинойсидан. Ўшанда эри уйда эди, аммо нимагадир қайнисига айтгиси келмади. Ораларидан гап қочиб жанжаллашиб қолди. Қодир ақасини қидириб уларниқига йўл олди. Рафиқнинг уйдалигини билгач, алдагани учун Ҳимоятни таёк билан саваллади. Қайниси эрини қидириб уйга кирганида, пайтдан фойдаланган Ҳимоят участка нозирига хабар қилди. Шундан сўнг Қодир судланди, қамқоққа тушди. Қайтиб чиққанидан сўнг ақасининг ҳам қамалганини билгач, қилиши учун Ҳимоятдан кечирим

сўраб, ялинишга тушди. Яхши гаплар билан алдаб-авради. Аёл зоти кўнгилчан эмасми, қайнисини кечирди.

Бир гал Ҳимоятнинг туғилган кунини оила даврасида нишонлаб ўтиришганида, келинпояшга бошидан ўтган ҳаёти, қийинчиликларини айтиб роса йиғлади. Қайинининг анчагина «кўнгли бўш» экан, келинойсига раҳми келдимми ёки ўзининг айтишича, унинг болаларига ёрдам бериш мақсадидами, Ҳимоят билан яқин муносабат ўрнатди. Аммо кўп вақт ўтмай, аниқроғи, 1993 йилда Қодиржон бошқа қизга уйланиб олди. Аммо бетаинлиқни қарангки, икки нафар фарзандли бўлганидан сўнг нима учундир хотини билан ажрашиб, яна Ҳимоятнинг олдига қайтди. Иккови тадбиркорлик би-

уйимизда бўларди...

Бечора болалар! Ота-отанинг қасрига бегуноҳ болалар азоб чекишди. Бундай муҳитда ўсиб-ўлғайган болалардан эртага нима кутиш мумкин?! Қодир шу йилнинг 12 март кунини Ҳимоятга онасининг туғилган кунига боришни тайинлаганди, аммо хотини бормади. Эҳтимол, ака-укаларнинг қўзига кўринишга юзи чидамагандир. Туғилган кунда ака-укалари билан ичиб, маст бўлиб қолган Қодир эшикдан кирган заҳоти:

ичиб ўтирган экан. Участка нозирининг қўлидаги пиёлани олиб, калитни беради ва машинасида уйига олиб бориб қўяди.

Орадан 2-3 кун ўтгач, кечки пайт Ховос автобекатида хотинини маст ҳолатда учратиб қолган Қодир хайрон қолди. У Ҳимоятни болалари билан Андижонда дея ўйлаб, хотиржам юрган эди.

— Нега мени шарманда қилиб юрибсан? — бақира кетган Қодир хотинини машинага ўтиргизиб, «Наврўз» маҳалласидаги уйлари-

бўлган. Бундан кўриниб турибдики, Қодир «севиқли» хотинини ўта шафқатсизлик билан ўлдирган.

Аммо бу билан Ҳимоятга ортиқча ачиниш ҳам ўринсиз. Бунинг боисини Рафиқ ва Қодирларнинг ақаси берган маълумотлардан би-лиш мумкин. Унинг айтишича, Рафиқ қамқоқдан келишида Ҳимоятни ўғли Азизбек билан олиб келган экан. Шу билан тўй ҳам қилмасдан бирга яшай бошлашган. Бу орада Рафиқ ана қамалиб кетган ва қамқоқдан чиқиб келганида

хотини ҳақидаги «янгилек»ни эшитган. Табиийки, ўртада жанжал бошланди, оқибат-

ҲИМОЯТ

лан шуғулланиб, рўзгор тебрат бошлашди. Аммо бу узоққа чўзилмади. 1997 йилда ақаси Рафиқ қамқоқдан чиқиб келди. Яна ҳаммаси жой-жойига тушгандек эди-ю, бироқ... Бир йил ўтар-ўтмай уқаси билан хотинининг орасидаги муносабатларни сезиб қолган ака жанжал кўтарди. Оқибатда ука қамқоққа тушди. Қодиржон 1999 йилда амнистия туфайли жазодан озод бўлиб уйга қайтиб келса, ақаси яна қамалиб кетган экан. «Мухаббат»ни қарангки, қайни билан келинони яна топишиб олишди. Бу гал эскичасига никоҳ ўқитиб яшай бошлашди. Ҳимоятнинг ораксидан келган бир ўғил, Рафиқдан орттирилган қиз қаторига яна бир ўғил қўшилди.

Ақасидан кўрманигани уқасидан топган Ҳимоят тинчроқдек эди. Аммо чиндан ҳам шундаймиди?! Унинг фожеали ўлимига сабаб бўлган сўнгги жанжал тафсилоти бунинг инкор қилади. Ҳимоят савдосотик билан шуғулланиб, Қодирга машина олиб берди. Бироздан сўнг машинани «Волга»га алмаштиришди. Қайниси, тўғрироғи эри киракашлик қиларкан, орада хотини билан рангли металл ҳам сотиб турарди. Шу баҳона рўзгорини анча бутлаб олишди. Аста-секин чўнтаги пул қўрган Қодир инадиган, толган пулларини бегона аёлларга сарфлайдиган бўлди. Баъзан маст ҳолда келиб Ҳимоятни урар, жанжал кўтарарди.

— Оиламизга Қодир ака келганидан кейин тинчмиз бўзилди, — ҳикоя қилади Ҳимоятнинг қизи Фарида(исм ўзгартирилган). — Бир кун у (амакисини ота дейишга тили ҳам бормади) ичиб келиб онамни «шнур» билан роса урди. Шунда онам «мен сен билан яшаймаман» деди. У эса «яшамангиз шу уйдан ўлингиз қачин» деб дўқ қилди. У София исмли аёлни олдига бориб турарди, шу аёлниқига кетгиси келса онам билан жанжал қилар, уни «Наврўз» маҳалласидаги уйимизга олиб кетарди. Бошқа вақтларда Ховосдаги Бинафша қўчасида жойлашган

— Нега туғилган кунга бормадинг, — дея дўқ қила бошлади хотинига.

— Сиз, болалар бордиларингиз-ку.

Қодирга жанжал учун баҳона керак эди шекилли, жавобни эшитмасдан ҳақоратни бошлади. Шу билан ўртада жанжал бошланди. Тўполонлардан безган Ҳимоят бир парча қозоғга «мен кетдим, ўлигимни ҳам, тиригимни ҳам кўрмайсиз, излаб овора бўлманг» деб ёзиб қолдиради-да, ўзи билан катта ўғлини олиб Андижонга кетади. Ўғлини олиб кетишга сабаб, Қодир уни ёқтирмай, доим турткиларди.

Орадан икки кун ўтгач, Ҳимоят Андижондан, онасиникидан қўнғирок қилди.

— Агар Ховосга қайтиб келсанг ўлдирман, — Қодирнинг хотинига айтган биринчи гапи шу бўлди.

Ҳимоят қайтмаслигини айтиб, қизи билан кенжаотинини ҳам жўнатиб юборишини Қодирга тайинлади. Қодир хотинининг сўзини ерда қолдирмади. Болаларни Тошкентга олиб бориб, таксида Андижонга кузатиб қўйди.

Ҳимоят аввалига эри билан ўрталаридаги келишмовчиликлар ҳақида уйдагиларга оғиз очмагани, фарзандлари келгач айтишга мажбур бўлди. Улар Андижонда қоладиган бўлганларидан сўнг ўғлини стол, стул, диван ясайдиган устага шўридлиқка бермоқчи бўлди. Аммо унга пул ҳам керак эди. Шу сабаб Ховосдаги танишларида пули борлигини айтиб, Ховосга йўл олди.

Суд маҳласида гувоҳ тариқасида сўроқ қилинган Янгирер шаҳар ИИБ «Тинчлик» маҳалла таянч пункти нозир Д.Маҳматқуловнинг берган кўрсатмасига кўра, Ҳимоят 2004 йилнинг 19 мартда асабийлашганча унинг олдида кириб, Андижондан келаётганлигини айтиб, Қодирдан уйининг калитини олиб беришни сўраган. Д.Маҳматқулов Қодирнинг онасиникига бориб, калитни олиб келса, Ҳимоят Марзия исмли аёлнинг уйда арок

га олиб боради. Уйга кираётиб, орада келаётган хотинига «дарвозани ёлгин» деб тайинлайди. Маст бўлган Ҳимоят ўй оstonасига етгандан йиқилиб тушади.

— Нега кетиб қолдинг? — «тергов»ни бошлади эр. Ҳимоят ҳам оғзига келганини қайтармай, эрини ҳақоратлашдан қолмади. Хаттоки, «ўғлингнинг ҳам отаси бошқа, у сенинг ўғлинг эмас» дейишгача борди. Шу гапдан кейин Қодир «қўтуриб», ўзини тутолмади. Хотинини юзи-кўзи аралаш уриб, аямай роса тепди. Сўнгра Ҳимоятни ўзига келтирмоқчи бўлди шекилли, тарнов остида турган идишдаги лойқа сувни устидан қуйиб юборди. Кейин уйда кўрпа-тўшаклар бўлмаганилиги учун қўшнисидан кўрпача билан одеял олиб қиди. Ҳимоятнинг қиймиларини ечиб, устини одеял билан ёпиб қўйди. Шундан сўнг ўзи бошқа хонага чиқиб, уйқуга етди.

Эрта билан уйғониб қараса, Ҳимоят полда, ерга қараб ётибди. Қодир уни жойига ётқизмоқчи бўлиб қараса, аллақачон ўлиб қолган экан. Шундангина Қодир нима иш қилиб қўйганини фахмлади. Ўзини оқлаш учунми ёки қўрқиб кетдимми, икки ишлар бўлимига бориб хабар қилди.

Кейинчалик ҳам ўзини оқлаш мақсадида Ҳимоятни қаттиқ яхши кўргани учун ақасининг юзига оёқ қўйиб бўлса-да унга уйланигани, шунинг учун оиласи билан фарзандларини ташлаб, факат уни деб яшаб келганини, қасддан ўлдириш нияти йўқ бўлиб, қилган ишини пушаймон эканлигини айтиб, жазо тайинлашда енгиллик беришни сўради.

Суд тиббий экспертизасининг хулосасига кўра, Ҳимоятнинг ўлимига бош мианинг ёпиқ жароҳати, ўнг ва чап томондаги бир неча қовурақларнинг ёпиқ синиши, калла ошмоққ тўқималари остига, пешона тепа соҳаларига қон қуйилиши, бурун суякларининг ёпиқ синиши ва яна қўпалар жароҳатлар натижасида юзга келган оғир травматик шок ҳолати сабаб

да оиласи билан борди-келди узилган.

Ақани укадан, яқинларидан айирган Ҳимоят ўзига шу тариқа ҳукм чиқарди. Бундай дейишмиизга сабаб, у Андижонга кетаётган вақтда қўшниларидан бирига «Қодир мени уриб ўлдиришини кутиб ўтираманми, барибир бир кун уриб ўлдирди» деган экан. Шундай бўлди ҳам. Қотил-ку қилимишга яраша жазосини олди. У ЖКнинг тегишли моддаси билан 19 йилга озодликдан маҳрум этилди. Аммо уч нафар бегуноҳ норасида-чи?! Уларнинг тақдирини не кечади? Енгилтак онанинг фожеали қисмати уларнинг келажагига дахл қилмаслигига ким кафолат беради?! Жиноят ишлари бўйича вилоят судининг ақримига кўра, болалар моддий таъминланishi ва тарбиялаш учун Ҳимоятнинг ақаси Тўланбой Қамбаровнинг қарамоғига топширилди.

Икки мудҳиш жиноят, икки аянчли қисмат... Бири эрининг, бири хотинининг қотили бўлиб гулдек умрларини ҳазон қилдилар. Айниқса, ўртада сарсон болаларнинг тақдирини ташвишлантиради кишини. Юқорида айтганимиздек, «қаҳрамон-ларимизнинг ҳам тинчгина яшашга имкониятлари, бахтли бўлишга ҳақлари бор эди. Афсуски, бунини ўзларига раво қўришмади. Омонат дунёда тангрининг бекиёс тухфаси — ҳаётни гўзал ўтказиш, ғанимат умрнинг ҳар лаҳзасини мазмунга тўлдирини ўйлаб ҳам қўрмай, инсоннинг инсонидан қарзи — меҳрини, муҳаббатни бир-бирларидан айдилар. Ха, умр ғанимат, унга мазмун беришга улгуриш керак. Бундан бошқа нима ҳам дейиш мумкин. Қолган гапни сиз айтарсиз, азиз муштарий!

Соҳиба ХАЙИТБОВА,
журналист.

Эркин УСМОНОВ,
жиноят ишлари бўйича
Сирдарё вилоят судининг судьяси

Бугунги кунда АҚШ президентлигига икки киши ўз номзодини қўйган. Булар — республикачилар партиясининг вакили, мамлакатнинг амалдаги президенти Жорж Буш ҳамда демократлар номзоди, сенатор Жон Керридир. АҚШнинг турли давлатларда демократия гоёларини раванқ топтириш йўлидаги сайб-ҳаракатлари кунда кўза ташланса-да, унинг ўқи ўтказиладиган сайлов жараёни ёки тизими бошқа мамлакатлардагидан фарқ қилмайди. У фақат ОАВ орқали рақиблар ўртасида кечадиган телемулоқотлар жадвал равишида олиб борилиши билан фарқланади туради. Сайловларнинг айна шу йўналиши ҳақида фикр юритамиз.

Россиянинг буюк ислохотчиларидан бири шох Пётр биринчининг фармонларидан бирида шундай дейилган: «Россия бепойи ўлка. Унинг тақдирда иштирок этмоқчи бўлган ҳар бир фуқаро ўз фикри ва режаларини бемалол, керак бўлса уйқудан турганда ҳам очик ифодаб бера олиши лозим». Шу боис у думдада нутқ сўзламоқчи бўлганлар фикрлариники, оғозга қарамай, ёддан баён этишлари керак деган фармонга имзо чеккан.

Айни пайтда америка халқи номзодларнинг чиқишлари ва сайловдиги дастурларини муҳокама қилмоқда. Шунингдек, номзодлар ўртасида бўлиб ўтаётган телемулоқотлар америка халқининг номзодларнинг қай бири президентликка лойиқ экан, деган фикри тўлиқ шаклланишига катта туртки бўлаётти. Бундай телемулоқотлар 90 дақиқа давом этиб, уч босқичдан иборат бўлади. Унда ҳар бир номзод рақибининг фаолиятини танқид қилади, ўзининг президент сифатида амалга оширадиган ишлари туфайли эришиладиган ютуқларни оммага баён этади. Мазкур тадбир мамлакатнинг барча телеканаллари орқали тўғридан-тўғри эфирга узатилади. Уларнинг биринчиси 30 сентябр кuni АҚШнинг Майа-

ми университетиди, иккинчиси эса 8 октябрда Сент-Луисдаги Жорж Вашингтон номи университетида бўлиб ўтди. Ҳар бир босқичда рақиблар турли мавзуларда бахslashдилар. Албатта, бу жараёнда номзодларнинг нотиклиқ санъати каттарол ўйнайди.

Таъкидлаш жоизки, Ветнам урушининг қатнашчиси Жон Керри ёшлигидан сўз санъатига уста бўлган. Керри ўн олти ёшидаёқ Нью-Хемпширдаги авлиё Павел номдаги мактабда ўқиган чоғида ушбу штат губернатори шарафига «Жон Уинантининг кенгаши» номи ёшлар уюмасини ташкил этади. Ёшлар унда штат губернатори маҳкамасининг амалга ошираётган ишлари ҳақида юритаётган сиёсатини муҳокама қилардилар. Ўн етти ёшида эса у янги сайланган президент Жон Кеннеди сиёсатини қўллаб катта омма олдида нутқ сўзлайди. Кейинроқ Йел университетида Керри машҳур «Йел сиёсий иттифоқи» ташкилотига раҳбарлик қила-

Мана, бир неча йилдирки, Америка Қўшма Штатлари ўзининг сиёсий йўналиши, иктисодий мустаҳкам пойдевори ва ижтимоий соҳалар ривож билан дунёда етакчи ўринни эгаллаб турибди. Шу йилнинг иккинчи ноябрида ушбу мамлакатда президентлик сайловлари бўлиб ўтади. Ҳар қандай давлатда ҳукумат тепасига янги раҳбарнинг келиши барча соҳаларда катта ўзгаришга олиб келади. АҚШдаги ўзгаришлар эса бошқа давлатларга ҳам таъсир кўрсатиши мумкин.

КИМ

ҒОЛИБ БЎЛАДИ?

ди ва айна шу йиллар бўлажак номзоднинг нотиклиқ санъатини ўрганишида катта аҳамият касб этади. 1971 йили сенатда Ветнам урушига қарши сўзлаган нутқи ҳақида қатор наомийшларда қатнашиши, телевидение орқали чиқишлари унга мамлакат миёсидидаги машҳурлиқни олиб келади. Бундан ташқари АҚШ сенатидидаги 20 йиллик фаолияти Керрини конгресснинг энг кучли нотикларидан бирига айлантирди. Айтиш жоизки, қатор сиё-

сатчилар Керри мазкур телемулоқотларда ташаббусни тўлиқ қўлига олади дея таҳмин қилишган эди. Бирок, бундай бўлмади. Жорж Буш рақибига нисбатан сўз санъатида кучли бўлмаса-да, фикрларини оммага тўла тушултириб бера олди ва Керри томонидан унга берилган ҳар бир зарбага етарли жавоб қайтарди.

Телемулоқотларнинг бошланишиданок Жон Керри Бушнинг ташқи сиёсатини қаттиқ танқид қилди. Бу

мавзудан Ироқ, Афғонистонга оид ва яна бошқа турли масалалар ҳам четда қолмади. Лекин амалдаги президент Керрининг барча саволларига фактлар орқали тўлиқ жавоб берибгина қолмай, ташқи сиёсий фаолиятини иккинчи марта президентликка сайланса яна айна шу йўсунда давом эттиришини эълон қилди.

Мулоқотларнинг асосий мавзуси терроризмга қарши кураш масаласи бўлди. Эътироф этиш керакки, Буш-

нинг бу борада қилган ишлари эътиборга лойиқдир. Шу боис бу масалада Керри устуликка эриша олмади. Жон Керри ўзининг Ветнамда ҳарбий хизматни ўтаганлигини таъкидлаб, Буш ҳамда вице-президент Ричард Чейнини хизматдан бўйин товланганликда айблади. Бирок унинг бу гаплари Бушнинг сайлов командаси томонидан унга қарши ишлатилди. Жорж Буш рақибга бир фикрда собит эмаслигини айтиб, урушдан қайтганидан сўнг Ветнам урушига қарши чиққан Керрини ўз қуролдошларига нисбатан гоёвий сотқинликда айблади. Таъкидлаш жоизки, бу гаплардан сўнг Ветнам уруши қатнашчилари орасида Жон Керрининг обрўси анча тушиб қолди.

Август ойининг охирида Жон Керри рақибига нисбатан анча устуликка эга эди, бирок ҳозирга келиб расмий кўрсаткичларга қараганда Жорж Буш Керрига нисбатан кўпроқ тарафдорларга эгадир.

Масалан «Time» журнали сўровларига кўра, ҳозир 48 фоиз америкалик ўз овозини Жорж Бушга, 45 фоизи эса Жон Керрига берган. NBC телекомпанияси ҳамда Wall Street Journal газетасининг фикрига кўра, 49 фоиз сайловчи Буш учун, 46 фоизи Керри учун овоз беришга тайёр. Бирок АҚШ-де давлатда одамларнинг фикри бир соатда ҳам ўзгариши мумкин. Шунинг учун ҳозирча бир фикрга келиш эрта, балки Керри ҳам рақибини енгиш учун бунданда қўлқўрғи фактларни тўплар. Шунингдек, олдинда ҳали телемулоқотларнинг унчи босқичи турибди. У бугун Тампдаги Аризона давлат университетида бўлиб ўтади. Балки айна шу урушда америка халқи фикрига ўзининг яқини таъсирини ўтказар.

Умуман олганда, номзодларнинг қай бири президентлик курсисига эга бўлишидан қатъи назар, оддий америкаликлар ўзгаришлар яхши томонга бўлиши тарафдоридирлар.

Тоҳир САИД

САТЛРЛАРДА

ОЛАМ

✓ ВОКЕЛАЛАР,

✓ ТАҒСИЛОТЛАР,

✓ ШАРҲЛАР

Ўтган шанба кuni Афғонистонда илк бор президентлик сайлови бўлиб ўтди. Мазкур лавозимга 18 киши ўз номзодини қўйган эди. Асосий даъвогарлар сифатида айна дамда Афғонистон муваққат ҳукумати раҳбарлик қилаётган Ҳамид Карзай ҳамда шимолий иттифок раҳбарларидан бири, генерал Абдурашид Дўстум эътироф этилди. Афғонистон халқи ушбу сиёсий тадбирга бефарқ бўлмаганлигини сайловда иштирок этганлар сонидан ҳам қузатиш мумкин эди. Сайловчиларнинг сони 10 млн. кишидан ошиб кетди.

ДАСТЛАБКИ САЙЛОВ НАТИЖАЛАРИ

номзодларнинг исм-фамилиялари билан бирга суратлари ҳам чоп этилган. Хат-саводи бўлмаган ҳар бири киши овоз бериш жараёнида ўзи ёклаган номзоднинг исм-фамилиясига белги қўйиш билан бирга унинг сурати ёнига бармоқ изларини босиб, кимга овоз берганини кўрсатиши мумкин бўлди. Шунингдек, чет элларда яшовчи афғонларнинг сайловда иштироки катта аҳамиятга эга бўлиб, сайлов қўпчаларини овозларни ҳисоблаш пунктларига келтирилиш алоҳида тартибда амалга оширилди.

Сайлов жараёни оқуда кетгани йўқ. Бюллетенлар ташланган қўпчаларни овозларни ҳисоблаш пунктларига олиб бераётган маҳаллий полициячиларга номаълум шахслар ҳужум қилишган. Оқибатда бир неча полициячи ҳалок бўлган. Мамлакатнинг чекка ҳудудларида ишчирина фаолият кўрсатаётган жангариларнинг сайловларда иштирок этганларга нисбатан чора қўрилиши ҳақидаги оғохлан-

тириши туфайли у ерлардаги аҳолининг бир қисми ушбу сиёсий тадбирда қатнашмаган. Кузатувчиларнинг таъкидлашича, агарда мамлакатда юз бераётган нотинчликларга барҳам берилганида сайловчилар бундан ҳам кўп бўлиши мумкин эди.

Сайловнинг қўнуний ўтишини таъминлаш мақсадида 16.000 та маҳаллий ва 227 та халқаро кузатувчи жалб этилди. Бирок, шунга қарамай сайловнинг ўтишини маҳаллий сиёсатчилар турлича қабул қилишди. Дастлаб бир неча номзод сайлов нокўнуний равишда ўтказилганини эътироф этиб, унинг қайтадан ўтказилишини ва ушбу жараёнда халқаро кузатувчилар сонини кўпайтирилишини талаб қилиб чиқдилар. Бирок, кейинроқ бу талаблардан воз кечиб, сайловларда йўл қўйилган айрим ҳато ва камчиликларни мустиқлик экспертлар текшириши лозим деган тақлиф билан қийофландилар. Албатта, демократия тўлиқ шаклланиши, халқнинг бундай сиёсий тадбирларда иштирок этиши дав-

латда ҳуқи сураётган сиёсий ва иктисодий жараёнларга боғлиқдир. Сиёсатчилар Афғонистонда вужудга келган бекорорлиқни турлича тақлиқ қилишмоқда. Сайловнинг тўлақонли ўтказилишига бевосита таъсир кўрсатган ҳолатлар ҳам айна шулардир.

Қўлаб халқаро кузатувчилар, шунингдек Европада ҳавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилоти вакилларининг таъкидлашича, ҳато ва камчиликлар бўлгани билан, умуман олганда, президентлик сайлови демократия нормалари эътиборга олинган ҳолда ўтказилган. Мазкур ташкилотнинг Афғонистондаги кузатувчилар гуруҳи раҳбари Роберт Баррининг эътирофи, йўл қўйилган камчиликлар оммавий тус олмаганлиги боис, улар сайловни

қайта ўтказиш учун етарли омил бўла олмади.

Афғонистонда бўлиб ўтган президентлик сайлови жаҳон афкор оммасининг диққат марказида бўлди. Негаки, ушбу давлатда рўй бераётган ўзгаришлар қатор давлатларга, ҳатто АҚШга ҳам ўз таъсирини кўрсатиши мумкин. Афғонистон АҚШнинг ташқи сиёсатидаги асосий нуқталардан бири. Агарда сайловда Ҳамид Карзай галаба қозонса, бу ҳолатда АҚШ президенти Жорж Бушнинг ташқи сиёсати яна бир поғона юқори кўтарилади дейиш мумкин. Ўз навбатида бу нарса шу йилнинг 2 ноябрида АҚШда ўтказиладиган президентлик сайлови ҳам таъсир кўрсатади. 9 октябр кuni Афғонистонда сайлов ўтаётган

бир пайтда АҚШ президенти Жорж Буш мамлакатнинг Миссури штатида сайловчилар билан учрашув ўтказган. Унда ташқи сиёсат ботида Афғонистон масаласига тўхталган президент Буш шундай деди: «Бизнинг ташаббусимиз билан (у Афғонистонга АҚШ ҳарбийлари бошчилигидаги халқаро тинчликпарвар қўлларнинг киритилганини назарда тутмоқда) афғон халқининг, жумладан афғон аёлларининг поймол этилган қўлқўрғи тикланди. Бугун улар эркаклар сингари сайлов участкаларида овоз бериш учун қатор турибдилар. Бу ахир демократия тамойилларининг асосларидан бири эмасми?».

АҚШдан бошқа давлатлар ҳам Афғонистонда демократияни ривожлантиришга ҳисса қўлиб келмоқда. Германия шулардан биридир. Афғонистон масаласига бағишланган сўнгги икки катта халқаро йиғилиш айна шу давлатда — Берлин ва Бонн шаҳарларида бўлиб ўтган. Сайлов арафасида Покистонга расмий ташриф билан келган Германия канцлери Герхард Шрёдер ҳам сайлов ҳақида фикр билдирди. «Биз Афғонистон 20 йиллик фуқаролар урушидан сўнг демократия сари ўзқоқ ва қийин йўлнинг бошида турганини эсдан чиқармаслигимиз керак. Афғонистонда тинчлик ва барқарорлик ҳуқи суриши нафақат мазкур ҳудуд давлатлари учун, балки Германия учун ҳам мумкин», — деди Шрёдер. Германия Афғонистонни тиклаш учун катта сармоя ажратаётган давлатлардан бири, шунингдек бу ердаги халқаро тинчликпарвар қўлларнинг бир қисми немис ҳарбийлари билан иборат.

Умуман олганда, бўлиб ўтган сайлов мамлакатда демократия сари ташланган қадамнинг ҳаққонийлигини яна бир марта исботлади. Сайловнинг расмий натижалари бир неча кундан сўнг эълон қилинади. Келгуси йилнинг баҳорида бўлиб ўтадиган парламент сайлови ҳам, шубҳасиз, жафокас афғон халқининг ички ва ташқи сиёсатида ижобий таъсир кўрсатиши мумкин.

Дилмурод ЭШМУРОДОВ

MUSHONADA

Биз демократик жамиятда яшар эканмиз, асли ўзи демократия нима экани ва унинг моҳиятини чуқур англашимиз лозим.

Мен ўзим ҳали ўқувчи бўлганим учун кимгадир нима тўғрисидадир тушунча бериш ниятим йўқ. Қўлимга қалам олганимнинг боиси эса, шахсий фикримни билдириш, холос.

Юртимиз мустақил бўлганидан сўнг кўп соҳаларда олға силжиш, янгиликлар бўлди. Хусусан, матбуотдаги ўзгаришлар, йўлга қўйилган сўз эркинлиги ҳақида илқ гапларни айтиш мумкин. Шунингдек, турли янги журналлар, биз «кўнглочар» деб атаётган ҳар хил газеталар пайдо бўлди. Бу қувонарли ҳол, албатта. Шахсан менга ёққан томони — бу нашрлар билан уларнинг ўқувчилари орасида хат орқали мулоқот қилиш имкониятининг кенгайтирилганлигидир. Хоҳлаган киши ўзи истаган газета ёки журналга мактуб ёзиши мумкин. Мавзунинг чегараси йўқ: ўзи кўрган ва кўрмаган, эшитган ёки эшитмаган ажойиботу гаройиботлар, ўзининг ҳали энг яқин дўстига ҳам айтмаган муаммо ва сирлари... Аммо менга маъжул кўринмаётган томони ҳам мана шу: айрим муштарийлар ёлғиз ўзи ва худода аён бўлган шахсий сир-асрору кечинмаларини газетга ёзиб бутун элга маълум қилишаётди. Энди ўйлаб кўринг: ўша сеvimли газетаси минглаб нусхада чиқса-ю, уни миллион-

этган мактуби ўзининг муҳаббати ҳақида бўлсин (ҳозирги кунда ўз муҳаббати тўғрисида ошқора гапириш ва ёзиш урф бўлган). У ҳолда ўша мактуб муаллифи қандай юз билан яқинлари кўзига қарайди; яқинлари қайси юз билан эл кўзига қарайдилар экан? Ўша мак-

XXI аср — замонавий техника, ихчам ва тезкор ахборотлар, умуман жамиятнинг ҳар бир соҳаси ўзининг юқори тараққиёт боқичига чиққан давр. Бу асрда яшаётган ҳар бир киши, энг аввало чуқур билимли, шунингдек, кенг дунёқарашли ва албатта, ўз фикрига эга шахс бўлиши керак. Бу аср эркин фикрликини талаб қилади. Демак, бу асрда ҳар бир жамиятнинг устуни демократия бўлади.

лаб одам ўқиса, шу ўқиган одамлар орасида ота-онаси, ака-ука-ю, опа-сингиллари, умуман барча яқинлари бўлса... Дейлик, газетда чоп

тублардаги «Менинг йигитим бор. У мени қаттиқ севади...». «Бир ярим йилдан буён бир йигитни ёқтираман...». «Бир «КамАЗ»чи йигитни севиб қолганман» каби «дил ноалари»ни ўқиб ўзини билган ҳар қандай инсон таажжубга тушиши, «нахотки шу гапларни ибодили ўзбек қизи ёзган бўлса?» дея ажабланиши аниқ. Тағин бунчи чоп этаётган газетаяки?..

Фақат газеталар эмас, айрим FM радиолари ҳам муҳлисарига шундай эркинликни «туҳфа» этишмоқда. Телефон орқали эфирга берилаётган мулоқотларда баъзи муҳлислар қалбидан ибод, ҳаё, шарқона одоб каби эзгу тушунчаларни сидириб ташлаб, миллионлаб тинглов-

чиларга шахсий сирларини ошкор қилаёттилар. Шундай вазиятда уларни қўллаб-қувватлаётган радиобошловчилар-чи?..

Шу ўринда бир савол туғилади. Бундай нашр ва радиолар эркинлик деб аталмиш эзгу тушунчани нотўғри тарғиб қилмаётганмикинлар?.. Озодликнинг, эркинликнинг бориға шукур. Лекин унинг қадрига ҳам етиш керак-ку! Эркинлик дея озғимизга келганини гапираверсак, Навоий бобомиз айтган радиолар-

дан фарқимиз қолмайди! Эркинлик дея хоҳлаган ишимизни қилсак, хоҳлаган кийимимизни кийсак (ёки баъзиларга ўхшаб ярим яланғоч ҳолда юрсак), эртанги кунимиз қандай бўлади?..

Инсоният борки, доим янгиликка интилиб яшайди. Бу ёмон хусусият эмас. Лекин бир нарсани унутмаслик лозим, ҳар қандай янгилик ҳам яхшилик бўлиб чиқавермайди. Шундай экан, асил маданияту маънавиятимизни, ўзлгимизни унутмайлик...

Элмурод НИШОНОВ

ДОНОЛАР ЕМИШКИ...

Фосиқ ҳамма миллатда нодондир, покизлар орасида яна ҳам нодонроқ... Қайси эл билан ёр бўлсанг ўзини ўша хилда тут, қандай бўлсанг ўзини ўшандай кўрсат...

Ақлли кишилар хатосидан огоҳланади, тўғри йўлга тушиб олади. Буну у ўз хатосидан бошқалар огоҳланишдан ва айбини юзига солишдан бурун қилади.

...Исрофгарчилик сасийлик эмас... Ҳақ молини куйдирганин деовна дерлар, ёруғ кунда мум шам ёқганин ақдан озган дерлар...

Чин сўзни ёлғонга чулғам, чин айта оладиган тилин ёлғонга булғам. Ёлғончи — киши эмас, ёлғон айтмоқ эрлар иши эмас...

Алишер НАВОЙ

XUSHABAR

ПРОКУРАТУРА ЖАМОАСИ ОЛИЙ ЛИГАДА

Маълумки, спорт мамлакатни халқаро майдонда энг тез танитадиган воситалардан биридир. Шу билан бирга у аҳолининг саломатлигини сақлашда ҳам муҳим аҳамиятга эга. Зеро, соғ танда соғлом ақл деб бекорга айтишмайди. Шунинг учун юртимизда спорт соҳасига алоҳида эътибор билан қаралади. Спортнинг кўпгина турлари бўйича туманлар, вилоятлар ва мамлакат миқёсида мусобақалар ўтказиб келинапти.

Жумладан, футбол бўйича Қорақалпоғистон чемпионатининг олий ва биринчи лигасида йигирмадан зиёд жамоа иштирок этмоқда. Шу кунларда баҳслар қизгин паллага кирган.

9 октябр куни Нукус Давлат университетини стадионида Қорақалпоғистон Республикаси прокуратурасининг «Респрокуратура» ҳамда Хўжайли туманининг «Хўжаэли-2» жамоаси май-

донга тушди. Ўйин Дўстназар Атауллаев мураббийлик қилаётган прокуратура жамоаси учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга эди ва якунда улар 5:1 ҳисобида ғолиб чиқиб, келгуси йили республика чемпионатининг олий лигасида қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритишди. Жамоанинг ғалабасига Ф. Ўразбоев, А.Жонтураев (жамоа сардори) ва Ж.Утепбергеновлар салмоқли ҳисса

қўшишди.

Таъкидлаш жоизки, жамоанинг бу ютуғи тасодифий эмас. У ўтган йили халқаро гиёҳвандликка қарши кураш кўнига бағишлаб Қорақалпоғистон ҳуқуқ-тартибот органлари ўртасида ўтказилган турнирда 2-ўринни олган эди.

Ўйиндан сўнг Қорақалпоғистон футбол федерацияси бош қотиби Мақсуд Ниязмибетов футболчиларга олтин медал ва дипломларни топширар экан, жамоага олий лига ўйинларида ҳам муваффақият тилади.

Нуриддин ОКНАЗАРОВ, «Нуқуқ» мухбири:
Суратда: Қорақалпоғистон Республикаси прокуратураси раҳбарияти ҳамда «Респрокуратура» жамоаси.

FUTBOL

ЎН УЧИНЧИ ОКТЯБРНИ ЭСЛАБ ҚОЛИНГ

Футбол бўйича 2006 йили Германияда ўтказиладиган жаҳон чемпионати финал босқичи йўлланмасини қўлга кириштиш учун курашаётган ҳамюртларимиз — Ўзбекистон миллий терма жамоаси аъзолари бугун Иордания пойтахти Аммон шаҳрида гуруҳдаги асосий рақиб бўлиши Ироқ терма жамоасига қарши майдонга тушади. Ироқдаги нотинч сиёсий вазият туфайли ўшбу юрт термаси рақибларини нейтрал майдонда қабул қилмоқда. Ўшбу ўйин натижаси гуруҳ ғолибини деярли аниқлаб бериши боис иккала терма учун ҳам муҳим аҳамиятга эга. Чунки охириги турда иккала жамоа ҳам

рақиблари устидан ғалаба қозониши тахмин қилинмоқда. Нима бўлганда ҳам бугун қарийб бир асрлик тарихга эга ўзбек футболчи учун унутилмас кун бўлиб қолиши аниқ. Аммо қанийди ўйиндан сўнг бу кунни унутилмас қувончли кун дея таъриф этсак. Бунинг учун йигитларимиз энг қимматли дурранга эришишлари лозим. Таркибида Миржалол Қосимов, Максим Шацких, Александр Гейнрих сингари моҳир футболчилар бўлган жамоадан эса муҳлислар фақат ғалаба қўтишга ҳақлидирлар.

Э.НИШОНОВ

MULONAZA

Халқимизда ўт балосидан, сув балосидан, тўхмат балосидан туратганинг ўзи асрасин деган гап бор. Орамизда тўхмат балосига учрамаган ёки унга гувоҳ бўлмаган бирон-бир киши бўлмаса керак. Инсоният мавжуд экан, афсуски, бу бало ҳам учраб туради.

Тўхмат аслида ёвузликни кўзлаб амалга оширилади. Одамлар бир-бирини кўрломаслигидан юзага келувчи бу қилмиш ёлғон маълумотларнинг йиғиндисидир. Халқимизнинг Абдулла Қодирий, Чўпон, Фитрат каби асил фарзандларининг умрига айна тўхмат зомин бўлгани тарихдан маълум. Ёки ўтган асрнинг йигирманчи йилларидаги аҳвол-чи? Ота-боболаримизнинг қонхўр, босма-

чи дея аталиб, қатагон қилинганни бир эслаб кўрайлик. Шукурлар бўлсинки, бугунга келиб бу тўхмат эканлиги аён бўлиб, ҳақиқат қарор топди. Ўйлаб кўрсак, тўхмат на ёш, на миллат, на лавозим танлар экан. Шу ўринда бу иллатни душманлик ва адоватнинг меvasига ўхшатгим келади. Бу «мева» турли кўри-нишда, яъни тил, ёзув, амалий фаолият орқали юзага чиқар экан. Бугунги кунга ке-

тўхмат учун жазо кўзда тутилган. Аммо бундан баъзи фуқароларнинг беҳабарлиги гоёт ачинарли ҳолдир.

Кунги кеча ЎЗТВнинг «Ёшлар» каналда адабиёт-шунос олим Озод Шарофидинов билан бўлган суҳбат намойиш этилди. У киши ўзининг ҳаёт йўли ҳақида гапирар экан, тўхмат мавзусига алоҳида тўхталиб ўтди. Маълум бўлишича, Озод ака бир аёлни китобига тақриз ёзиб берган экан. У аёл эса яхшиликка тўхмату ёмонлик билан жавоб қайтарибди. Бу кўрсатувни кўриб, ўйланиб қолдим. Инсонларга яхшилик қилсанг, эвазига тўхмат орттирсанг...

Фикримизча маънавий жиҳатдан таназзулга учраб, ҳасаднинг қора ёғида қовурилган киши тўхматчага айланса керак.

Гули ХОЖИБОЕВА

ТАНАЗЗУЛ

HUQUQ
yuridik gazeta

Ta'sischi:
O'zbekiston
Respublikasi
Bosh
prokuraturasi

Bosh muharrir:
Abduxolliq ABDURAZZOQOV

Tahrir hay'ati:
Bahriddin VALIYEV, Azimjon ERGASHEV,
Jahongir SHAROFBOYEV (Bosh muharrir
o'rinbosari vazifasini bajaruvchi), G'afurjon
ALIMOV (mas'ul kotib vazifasini bajaruvchi),
Lola SHOMURODOVA, Hasan INOYATOV,
Muxtor SHODMONOV

Tahririyat manzili:
Toshkent shahri, Yahyo
G'ulomov ko'chasi, 66.

Telefon: 133-82-34,
133-64-72.
E-mail: Info@huquq.uz.
Faks: 133-64-85, 133-10-53.

Gazetaning ro'yxatdan o'tish tartibi: №23. Nashr ko'rsatkichi — 231, 232

Tahririyatga kelgan qo'yozma va
suratlar egalariга qaytarilmaydi.
Mualliflarning fikrlari tahririyat
fikridan farqlanishi mumkin.
Nashridan do'k'chirib bosilganda
«HUQUQ»dan olinganligi ko'rsat-
ilishi shart. Tijorat ahamiyatiga
molik materiallar ** belgisi ostida
chop etiladi.

Buyurtma № — 1166. 10890 nusxada chop etildi.
Gazeta Tahririyat kompyuter bazasida terildi va
sahifalandi. «HUQUQ» original maketi.
Navbatchi muharrir: N.HISHONOV
Navbatchi: A.MUSTAFOYEVA

Gazeta «Sharq» NMK bosmaxonasida o'tset
usulida chop etildi. Korxona manzili: Toshkent
shahar, Buyuk Taron ko'chasi, 41.

Bosmaxonaga topshirish vaqti: 20.00. Topshirildi: 17.30. 2345678

Gazeta
haftaning
chorshanba
kunlari
chiqadi.

Sotuvda
erkin xarida